

КОАЛІЦІЯ НУО
З ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

**Звіт про результати
громадського моніторингу
щодо реалізації політики
протидії торгівлі людьми
у регіонах України у 2023 році**

| 2024

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	2
ВСТУП.....	3
ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ.....	6
РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ.....	16
ОРІЄНТОВНЕ РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАХОДІВ.....	16
ФАКТИЧНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ.....	19
ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ.....	22
Координація політики, посилення інституційної спроможності та зміцнення співпраці суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.....	22
Забезпечення діяльності координаційних рад.....	22
Підвищення професійного рівня фахівців, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.....	26
Посилення співробітництва в сфері протидії торгівлі людьми.....	30
Запобігання торгівлі людьми та її первинна профілактика.....	33
Інформаційні кампанії та акції.....	34
Інформаційно-роз'яснювальні заходи для груп ризику.....	38
Інформаційно-просвітницькі заходи для дітей, підлітків та учнівської молоді.....	42
Виготовлення та поширення тематичної продукції.....	45
Висвітлення проблеми торгівлі людьми на офіційних вебресурсах державних структур.....	47
Протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаним із торгівлею людьми.....	54
Виявлення та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.....	58
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	66
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	70

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВПО	Внутрішньо переміщена особа
ГУ	Головне управління
ДМСУ	Державна міграційна служба України
ДУ	Державна установа
ЗВО	Заклад вищої освіти
ЗЗСО	Заклад загальної середньої освіти
ЗПТО	Заклад професійно-технічної освіти
ЗПФО	Заклад передвищої фахової освіти
ККУ	Кримінальний кодекс України
КМУ	Кабінет Міністрів України
МДГ	Мультидисциплінарна група
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МП	Міграційна поліція
НМВ	Національний механізм взаємодії
НССС	Національна соціальна сервісна служба
НУО	Неурядова організація
ОДА/ОВА	Обласна державна/військова адміністрація
ОМС	Орган місцевого самоврядування
ОПТЛ	Особа, яка постраждала від торгівлі людьми та якій встановлено відповідний статус
ОЦЗ/РЦЗ	Обласний/ районний центр зайнятості
РДА/РВА	Районна державна/військова адміністрація
СЖО	Складні життєві обставини
ССД	Служба у справах дітей
ТГ	Територіальна громада
ТЛ	Торгівля людьми
ТОТ	Тимчасово окупована територія
УСЗН	Управління соціального захисту населення
ЦСС	Центр соціальних служб
ЦСПРД	Центр соціально-психологічної реабілітації дітей

ВСТУП

На тлі стрімкого зростання рівня вразливості населення, спричиненого спочатку пандемією COVID-19, а слід за нею повномасштабним військовим вторгненням в Україну та їх негативними наслідками, створилося сприятливе середовище для загострення проблеми торгівлі людьми.

В умовах ослабленої економіки, скорочення внутрішнього ринку праці, гуманітарної кризи, масового переміщення українських громадян як всередині країни, так і за її межі, погіршення їх психоемоційного стану через триваючі бойові дії, обстріли, втрату рідних, близьких та знайомих, появи великої кількості людей, які лишилися житла, засобів існування, роботи, здоров'я, ймовірність того, що вразливі категорії населення вдаватимуться до ризикованих стратегій виживання суттєво зростає. Так, за даними дослідження Представництва МОМ в Україні, проведеного ще у жовтні 2022 року, кожен другий українець готовий прийняти принаймні одну ризиковану пропозицію, яка може призвести до потрапляння в ситуації експлуатації, торгівлі людьми або насильства. Водночас збільшилась кількість шахраїв та вербувальників, які користуються уразливим становищем своїх потенційних жертв. На жаль, ситуація продовжує ускладнюватися, а отже потребує мобілізації всіх ресурсів задля організації ефективної протидії поширенню цього злочину. Разом з тим, у надскладних умовах виникає великий ризик втрати уваги до питань протидії торгівлі людьми та неналежного реагування органів державної влади і місцевого самоврядування на нові виклики та загрози.

З метою з'ясування проблемних питань та вироблення рекомендацій щодо їх розв'язання Коаліцією НУО з протидії торгівлі людьми (далі — Коаліція) щороку проводиться незалежний моніторинг щодо реалізації державної політики у цій сфері на регіональному рівні. Цього року в рамках проєкту «Здійснення громадського контролю за виконанням політики протидії торгівлі людьми у 2023 році в Україні» стан виконання заходів із протидії торгівлі людьми досліджено у 20 областях України, а саме: Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській.

На жаль, спираючись на результати проведеного моніторингу, маємо констатувати, що більшість системних проблем, артикульованих під час попереднього моніторингу, не тільки зберігається, а й через війну та пов'язані з нею негативні наслідки дещо посилилися, особливо у тих регіонах, які потерпають від активних бойових дій, — частину заходів було скасовано через неможливість їх проведення; бюджетні кошти, передбачені на їх реалізацію, практично не виділялися, а спрямовувалися на вирішення інших нагальних потреб; має місце відтік людських ресурсів та брак фахівців, на яких покладені повноваження щодо виявлення та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми;

соціальні сервісні служби перевантажені роботою, зокрема через масове вимушене переміщення населення із небезпечних регіонів; подекуди спостерігається зниження уваги з боку керівництва та посадових осіб до питань протидії торгівлі людьми.

Втім, попри суттєве ускладнення ситуації в країні, спричинене повномасштабним військовим вторгненням, діяльність із протидії торгівлі з тим чи іншим ступенем активності здійснювалася в усіх регіонах: проводилися інформаційні кампанії, акції та інші превентивні заходи, спрямовані як на широкий загал, так і на уразливі до торгівлі людьми категорії населення; забезпечувалося навчання спеціалістів, які задіяні у впровадженні та функціонуванні НМВ; сесії із стратегічного планування з метою розробки та вдосконалення регіональних програм; державні суб'єкти та неурядові організації взаємодіяли між собою в процесі надання допомоги ОПТЛ тощо.

У даному звіті було систематизовано та узагальнено дані, отримані під час моніторингу, з акцентом на виявлені проблеми та наведено практичні рекомендації щодо їх розв'язання, які адресовані Національному координатору у сфері протидії торгівлі людьми, Міністерству освіти і науки, Департаменту міграційної поліції та його структурним підрозділам, обласним і районним державним (військовим) адміністраціям та відповідальним виконавцям регіональних програм, до яких включені відповідні заходи.

Щиро сподіваємося, що ця інформація сприятиме кращому розумінню поточної ситуації всіма зацікавленими сторонами та консолідації зусиль з розробки та реалізації ефективних стратегій протидії торгівлі людьми в Україні.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ЩОДО МЕТОДОЛОГІЇ ТА ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цілі та завдання моніторингу:

- Визначення наявності нормативно-правових актів, які регулюють діяльність із протидії торгівлі людьми на обласному і районному рівнях, та проведення порівняльного аналізу на предмет їх відповідності сучасним тенденціям торгівлі людьми та актуальним регіональним проблемам у даній сфері, забезпечення комплексу завдань та заходів, спрямованих на їх розв'язання, а також узгодженості із пріоритетними напрямами державної політики;
- Визначення відповідності ресурсного забезпечення заходів із протидії торгівлі людьми реальним потребам на їх реалізацію та здійснення аналізу стану їх фактичного фінансування;
- Дослідження стану виконання завдань та заходів із протидії торгівлі людьми, передбачених чинними регіональними нормативними актами, та здійснення оцінки ефективності діяльності, проведеної у 2023 році;
- З'ясування проблемних питань, пов'язаних із реалізацією політики протидії торгівлі людьми в регіонах, та вироблення рекомендації щодо її вдосконалення.

Використані методи збирання та аналізу інформації:

- Вивчення наявних документів, які стосуються теми дослідження (програм, планів заходів, рішень, наказів, розпоряджень, звітів тощо);
- Моніторинг інтернет-ресурсів, зокрема офіційних вебресурсів (сайтів та вебсторінок у соціальних мережах) обласних і районних державних (військових) адміністрацій, відповідальних структурних підрозділів та інших виконавців регіональних програм;
- Опрацювання даних, отриманих за запитами Коаліції від відповідальних підрозділів обласних і районних державних (військових) адміністрацій, департаментів/управлінь освіти і науки, та ГУ Національної поліції в областях та інших виконавців регіональних програм/планів заходів.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ

У червні 2023 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 496-р від 02.06.2023 було затверджено Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, серед виконавців якої визначені обласні державні (військові) адміністрації. Крім того, відповідно до цього розпорядження, всі вони мали у тримісячний строк розробити та подати для затвердження регіональні програми протидії торгівлі людьми. Для чого ж потрібні такі програми за наявності державної? Відповідь на це питання проста: регіональні програми протидії торгівлі людьми — це комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів, узгоджених між собою за строками виконання, ресурсним забезпеченням, учасниками, який має бути сформований на основі оцінки місцевих потреб, з урахуванням найактуальніших регіональних проблем у цій сфері, та спрямований на їх вирішення.

Втім, за результатами проведеного моніторингу, маємо зазначити, що на поточний момент тільки у семи областях України (Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Рівненській, Харківській, Черкаській) були прийняті цільові соціальні програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, а у Житомирській області — обласна цільова програма запобігання, протидії домашньому насильству та торгівлі людьми на 2023 рік. Львівською, Закарпатською та Полтавською обласними військовими адміністраціями затверджено плани заходів з виконання Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року (далі — Державна програма).

Слід зазначити, що усі цільові соціальні програми протидії торгівлі людьми були прийняті тільки у другій половині 2023 року, з них: дві — у серпні, дві — у вересні, одна — у жовтні та дві — у листопаді. До цього моменту впродовж звітного періоду у п'яти областях (Дніпропетровській, Кіровоградській, Рівненській, Харківській, Черкаській) діяльність у цій сфері не була врегульована жодним регіональним нормативним актом. У Запорізькій області діяла цільова комплексна програма оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, ґендерної політики та протидії торгівлі людьми на 2022–2026 роки, втім нею було передбачено усього один захід — поширення тематичних програм та соціальної реклами в засобах масової інформації щодо ґендерних аспектів запобігання конфліктам, протидії торгівлі людьми та попередження домашнього насильства, що, безумовно, не можна вважати достатнім, особливо з огляду на надскладну ситуацію в регіоні, на тимчасово окупованій території якого чимало українських громадян зазнають різних форм експлуатації. На жаль, і до цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми, затвердженої Запорізькою обласною радою у вересні 2023 року, також не були включені завдання та заходи, акцентовані на цій проблемі. У Миколаївській області у 2023 році діяла

Соціальна комплексна програма соціальної підтримки сім'ї та дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Миколаївській області на 2021–2023 роки.

У Львівській області до моменту затвердження 10.10.2023 Плану заходів з виконання Державної програми протягом майже двох років був відсутній будь-який нормативний акт, який би передбачав здійснення роботи у цьому напрямі. Слід зазначити, що проект цього плану був напрацьований робочою групою, до складу якої входили представники різних суб'єктів взаємодії, під час сесії стратегічного планування, ініційованої громадською організацією «Центр «Жіночі перспективи». Але, на жаль, не усі напрацювання увійшли до поданого на затвердження фінального документу, у результаті чого в ньому не була врахована регіональна специфіка, а також відсутні кількісні показники виконання.

У решті областей діяльність з протидії торгівлі людьми продовжує здійснюватися в рамках різних комплексних регіональних соціальних програм.

Таблиця 1. Відомості щодо регіональних нормативних актів, що регулюють діяльність з протидії торгівлі людьми, станом на 15.01.2024

Область	Назва документу	Рішення/ розпорядження про затвердження	Внесення змін
Вінницька	Обласна програма підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, попередження торгівлі людьми на період до 2026 р.	№ 299 від 24.12.2021	
Волинська	Обласна комплексна програма з питань підтримки сім'ї, протидії торгівлі людьми та забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків на період до 2023 р. Обласна комплексна програма сімейної та гендерної політики, захисту прав дітей, запобігання та протидії торгівлі людьми та домашньому насильству на період до 2028 р.	№ 17/4 від 18.12.2017 № 411 від 01.11.2023	08.02.2018 03.11.2022
Дніпропетровська	Регіональна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р. в Дніпропетровській області	№8941/0/53-23 від 03.08.2023	
Донецька	Регіональна програма розвитку сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми в Донецькій області на 2021-2025 рр.	№697/5-21 від 06.07.2021	
Житомирська	Обласна цільова програма запобігання, протидії домашньому насильству та торгівлі людьми на 2023 р.	№ 335 від 16.11.2022	
Закарпатська	Регіональна програма сімейної, гендерної політики, запобігання та протидії домашньому насильству, протидії торгівлі людьми на 2021-2025 рр. Регіональний план заходів на 2023-2025 рр. щодо реалізації Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 737 від 15.12.2020 № 832 від 20.09.2023	
Запорізька	Регіональна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р. в Запорізькій області Цільова комплексна програма оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми на 2022-2026 рр.	№ 535 від 29.09.2023 № 40 від 26.12.2021	15.02.22
Івано-Франківська	Обласна комплексна програма соціального захисту населення Івано-Франківської області на 2022-2026 рр.	№ 276-10/2021 від 12.11.2021	
Кіровоградська	Регіональна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми Кіровоградської області на період до 2025 р.	№ 390 від 06.10. 2023	
Львівська	План заходів з виконання Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 939/0/5-23ВА від 10.10.2023	

Миколаївська	Соціальна комплексна програма підтримки сім'ї та дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у Миколаївській області на 2021-2023 рр. Програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р. в Миколаївській області	№ 24 від 23.12.2020 №496-р від 17.11.2023	
Одеська	Комплексна програма запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, забезпечення гендерної рівності, протидії торгівлі людьми на період до 2023 р.	№1171-VII від 20.12.2019	24.12.2020
Полтавська	Комплексна програма соціального захисту населення Полтавської області на 2021 – 2025 рр. План заходів щодо реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 38 від 29.12.2020 № 609 від 04.09.2023	
Рівненська	Обласна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р. в Рівненській області	№ 339 від 28.08.2023	
Тернопільська	Обласна комплексна програма підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 185 від 26.05.2021	18.08.2021 12.08.2023
Харківська	Регіональна соціальна Програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 672-VIII від 05.10.2023	
Херсонська	Обласна програма соціального захисту людей похилого віку, осіб з інвалідністю, підтримки сім'ї, утвердження гендерної рівності та протидії торгівлі людьми на 2020 – 2024 рр.	№ 1506 від 20.12.2019	28.02.2020 29.05.2020 14.08.2020 27.11.2023
Черкаська	Обласна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 21-24/VIII від 17.11.2023	
Чернівецька	Регіональна програма запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, забезпечення гендерної рівності, протидії торгівлі людьми на 2021-2023 рр. у Чернівецькій області Комплексна програма соціальної підтримки окремих категорій громадян «Турбота» на 2022-2024 рр.	№17-2/21 від 30.03.2021 №352-6/21 від 22.12.2021	12.05.2023
Чернігівська	Комплексна обласна програма підтримки сім'ї, забезпечення гендерної рівності та протидії торгівлі людьми на період до 2025 р.	№ 23-2/VIII від 26.01.2021	

Майже усі комплексні програми, до яких включені заходи із протидії торгівлі людьми, були затверджені ще у 2020–2021 роках, а деякі з них навіть у 2017–2019 роках. Втім, незважаючи на кардинальну зміну ситуації в країні у зв'язку із повномасштабним військовим вторгненням, що зокрема сприяло загостренню проблеми торгівлі людьми та експлуатації, протягом 2022–2023 років до переважної більшості програм будь-які корективи не вносилися.

За цей період тільки чотирма обласними радами (Волинською, Тернопільською, Херсонською та Чернівецькою) були прийняті рішення про внесення змін до обласних комплексних програм. Однак у результаті аналізу цих нормативних актів встановлено, що посилення напряду протидії торгівлі людьми відбулося тільки у Тернопільській області. Зокрема, згідно із рішенням обласної ради № 441/01.02-01 від 12.08.2023 Обласну комплексну програму підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми доповнено сімома пріоритетними завданнями та 26 видами заходів із протидії торгівлі людьми, до здійснення заходів залучено чотири нових суб'єкти, а також збільшено значення деяких запланованих результативних показників. У Чернівецькій області 12 травня 2023 року розпорядженням Чернівецької ОВА № 363-р до Регіональної програми внесено низку змін щодо переліку та фінансування заходів, визначених попередньою редакцією. На жаль, деякі з них — не на користь ефективної реалізації

програми, зокрема у частині протидії торгівлі людьми. Так, загальний перелік заходів скорочено з 14 до 10 пунктів, у т. ч. за рахунок виключення таких видів заходів, як: навчання фахівців, які можуть контактувати з особами, постраждалими від торгівлі людьми щодо ідентифікації та механізму взаємодії; розміщення інформаційної продукції, спрямованої на запобігання потраплянню населення в ситуації торгівлі людьми; проведення регіональних інформаційно-просвітницьких акцій для населення щодо роз'яснення можливих ризиків потрапляння в ситуації торгівлі людьми та можливостей отримання постраждалими комплексної допомоги у державних інституціях. Крім того, у 2023 році скорочено кількість запланованих інформаційно-просвітницьких заходів для населення з питань запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, забезпечення ґендерної рівності, протидії торгівлі людьми з 10 до 7, хоча при цьому збільшено обсяг їх фінансування з 10 до 65 тис. грн. У Волинській області до Обласної комплексної програми з питань підтримки сім'ї, протидії торгівлі людьми та забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, яка була затверджена ще у грудні 2017 року і була розрахована на період 2018–2021 років, зміни вносилися двічі, що, насамперед, було пов'язано із необхідністю продовження терміну її дії, при цьому змістовне наповнення розділу «Протидія торгівлі людьми» не мінялося й, як і в попередній редакції, передбачало тільки заходи із запобігання торгівлі людьми та її первинної профілактики. У листопаді 2023 року Наказом Волинської ОВА № 411 від 01.11.2023 було затверджено Обласну комплексну програму сімейної та ґендерної політики, захисту прав дітей, запобігання та протидії торгівлі людьми та домашньому насильству на період до 2028 року, термін реалізації якої починається з 2024 року. Аналіз нової програми свідчить про те, що до неї, на відміну від попередньої, були включені пункти щодо проведення навчання суб'єктів, які здійснюють заходи із протидії торгівлі людьми, а також виявлення та ідентифікації ОПТЛ, однак у цілому комплекс заходів все рівно залишається обмеженим.

Отже, компоненти протидії торгівлі людьми у більшості комплексних соціальних програм є застарілими, не враховують сучасні виклики та загрози, які призводять до суттєвого погіршення ситуації, та не передбачають належних заходів реагування. Крім того, понад третину програм заплановано дуже обмежену кількість видів заходів з протидії торгівлі людьми, здебільшого інформаційного характеру. Так, наприклад, у Херсонській області відповідна комплексна програма містить усього два заходи, а в Одеській, Полтавській, Чернівецькій — три заходи.

Разом з тим, слід зазначити, що у деяких комплексних соціальних програмах компонент протидії торгівлі людьми є достатньо наповненим та змістовним. Зокрема, серед проаналізованих регіональних комплексних програм можна відзначити Програму розвитку сімейної, ґендерної політики та протидії торгівлі людьми в Донецькій області на 2021-2025 роки, в якій робиться наголос на регіональну специфіку, чітко визначені групи ризику, на які має спрямовуватися робота, та показники виконання кожного окремого завдання та виду заходів.

Зважаючи на прийняття у червні 2023 року Державної програми, в якій наголошується на необхідності запровадження єдиної політики з протидії торгівлі людьми на центральному

та місцевому рівні, в ході моніторингу було проаналізовано, наскільки її пріоритетним завданням відповідає комплекс заходів, визначених у регіональних програмах. Дані аналізу представлені в Таблиці 2.

Проведений аналіз свідчить, що майже усі цільові соціальні програми протидії торгівлі людьми складені із урахуванням пріоритетних завдань та заходів, визначених у Державній програмі, за винятком регіональної цільової програми в Дніпропетровській області, до якої не включені завдання із удосконалення нормативно-правової бази та протидії кримінальним правопорушенням.

Таблиця 2. Відповідність регіональних нормативних актів
Державній цільовій соціальній програмі протидії торгівлі людьми на період до 2025 року

Область	Загальна кількість завдань та видів заходів у сфері протидії торгівлі людьми		Перелік пріоритетних завдань у сфері протидії торгівлі людьми							Наявність	
	завдань	видів заходів	Удосконалення нормативно-правової бази	Посилення інституційної спроможності, координація політики, зміцнення співпраці	Посилення міжнародного співробітництва	Запобігання торгівлі людьми	Протидія кримінальним правопорушенням	Надання допомоги ОПТЛ	Упровадження системи збору даних, обліку інформації та проведення моніторингу	кількісних показників виконання завдань по роках	результат. показників продукту, якості, ефективності програми
Вінницька	6	10	✓	✓		✓		✓	✓		✓
Волинська	1	3		✓*		✓*					
Дніпропетровська	5	24		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Донецька	7	20	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Житомирська	5	16		✓		✓		✓	✓		✓
Закарпатська	3	24		✓		✓	✓	✓		✓	✓
Запорізька	7	28	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Івано-Франківська	4	10		✓		✓		✓			
Кіровоградська	7	26	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Львівська		9		✓		✓		✓	✓		
Миколаївська	4	21		✓		✓	✓	✓			
Одеська	1	3				✓*					
Полтавська	1	3		✓*		✓					
Рівненська	7	25	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Тернопільська	12	36	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Харківська	7	34	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Херсонська		2		✓*		✓					
Черкаська	7	28	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Чернівецька	1	3		✓		✓		✓**			✓
Чернігівська	6	25		✓		✓	✓	✓	✓		✓

* Включені тільки окремі компоненти

** Дане завдання включено до Комплексної програми соціальної підтримки окремих категорій громадян «Турбота»

Щодо обласних комплексних соціальних програм, якими передбачені заходи з протидії торгівлі людьми, то лише дві з них можна вважати повністю узгодженими з Державною програмою (Тернопільська обласна комплексна програма підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми на період до 2025 року та Регіональна

програма розвитку сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми в Донецькій області на 2021–2025 роки). Так, більше, ніж до половини комплексних програм не включені такі пріоритетні завдання (або принаймні заходи на їх виконання), як удосконалення нормативно-правової бази та посилення міжнародного співробітництва, до восьми програм — протидія кримінальним правопорушенням, пов’язаним із торгівлею людьми, а також удосконалення системи збору даних, обміну інформацією та/або проведення моніторингу у сфері протидії торгівлі людьми. У чотирьох областях (Волинській, Одеській, Полтавській, Херсонській) комплексними соціальними програмами не передбачено заходів із надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

Єдиним завданням, яке містять абсолютно усі регіональні нормативно-правові документи, є запобігання торгівлі людьми та її первинна профілактика з різним ступенем наповненості заходами. В жодному разі не применшуючи надзвичайну важливість даного напрямку протидії торгівлі людьми в сучасних умовах, все ж таки слід зазначити надмірну сфокусованість більшості програм саме на цій складовій діяльності, адже їх аналіз свідчить, що принаймні понад третина запланованих заходів з протидії торгівлі людьми носить суто інформаційно-просвітницький характер, а у деяких програмах взагалі обмежується тільки цією складовою.

Так, наприклад, в Одеській області розділ програми «Протидія торгівлі людьми», передбачає усього чотири види заходів інформаційного характеру, а саме: підтримка в онлайн режимі електронної Дорожньої карти допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства, насильства за ознакою статі або торгівлі людьми; проведення інформаційно-роз’яснювальної роботи серед населення, особливо молоді та соціально незахищених верств населення щодо запобігання потрапляння у ситуації торгівлі людьми; проведення інформаційних кампаній для населення Одеської області; проведення засідань круглих столів, брифінгів, семінарів, тренінгів, практикумів, лекцій, акцій тощо у сфері запобігання торгівлі людьми.

У Полтавській області до програми включено тільки проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань протидії торгівлі людьми; виготовлення та розміщення інформаційної продукції щодо ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми та проведення навчальних семінарів-тренінгів для посадових осіб органів виконавчої влади з питань встановлення статусу ОПТЛ.

У Херсонській області напрям програми «Утвердження гендерної рівності та протидія торгівлі людьми» містить лише два види заходів: проведення інформаційних кампаній та акцій з попередження та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, торгівлі людьми, в т. ч. з нагоди відзначення Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми й Європейського дня боротьби з торгівлею людьми; проведення навчання для представників місцевих органів влади, які можуть контактувати з особами, постраждалими від торгівлі людьми, домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Маємо також констатувати наявність інших недоліків, характерних для багатьох програм, на які вже зверталася увага під час попередніх моніторингів, а саме:

- *Суто формальний підхід до визначення проблеми торгівлі людьми та шляхів її розв'язання.* У відповідних розділах зазвичай надається загальний опис ситуації без урахування регіональної специфіки, ступені гостроти проблеми саме для даного регіону (рівня міграції, безробіття тощо), визначення чисельності групи ризику (ВПО, безробітних, осіб, які опинилися у СЖО тощо), на які має спрямовуватися превентивна робота, наявності тих чи інших перешкод або недопрацювань у сфері протидії торгівлі людьми (зокрема, низький рівень виявлення постраждалих осіб, складнощі із їх доступом до деяких видів допомоги і т. ін. Тому нерідко вкрай важко простежити якийсь зв'язок між зазначеними проблемами, шляхами їх розв'язання та поставленими завданнями.
- *Неузгодженість визначених пріоритетних завдань та заходів на їх виконання.* Наприклад, до завдання із запобігання торгівлі людьми та її первинної профілактики включаються заходи з ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, а також забезпечення діяльності координаційних рад, проведення навчальних семінарів для посадових осіб органів виконавчої влади та ОМС з питань встановлення статусу та надання допомоги ОПТЛ і т. ін., і, навпаки, до завдання щодо посилення інституційної спроможності, координації політики та зміцнення співпраці суб'єктів включаються заходи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності населення.
- *Відсутність або брак вимірюваних показників виконання окремих заходів та/або результативних показників продукту, якості та ефективності програм,* що ускладнює оцінку їх реалізації. Так, у цілій низці програмних документів не визначено кількість заходів, що мають бути проведені, кількість осіб, які мають бути ними охоплені, кількість фахівців, які залучатимуться до навчання, кількість інформаційної продукції, яка має бути виготовлена та розповсюджена тощо, або лише деякі показники вказані в цілому за весь період дії програми. Зокрема, такі недоліки виявлені у програмних документах у Волинській, Житомирській, Запорізькій, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Херсонській, Черкаській областях. У Чернігівській області програмою передбачено 6 пріоритетних завдань у сфері протидії торгівлі людьми та 25 видів заходів на їх реалізацію, але в окремому додатку щодо показників (індикаторів) результативності її виконання, по переважній більшості заходів з протидії торгівлі людьми такі показники відсутні. Планується тільки, що у 2023 році має бути проведено 13 навчань для фахівців органів державної влади, державних установ та ОМС, які можуть контактувати з особами, що постраждали від торгівлі людьми; виготовлено та розповсюджено 11 тис. прим. друкованої продукції, спрямованої на протидію торгівлю людьми; 10 постраждалим встановлено статус ОПТЛ; проведено 5 моніторингових заходів спільно з громадськими організаціями. У Вінницькій, Івано-Франківській та Чернівецькій областях хоча програми і мають визначені показники виконання, але вони є сукупними для кількох напрямів, а відтак важко зрозуміти, скільки саме тих чи інших заходів з питань протидії торгівлі людьми має бути проведено.
- *Необґрунтованість або довільність визначення деяких результативних показників*

та/або їх невідповідність визначеним кількісним індикаторам виконання програмних заходів. Насамперед, це стосується інформаційно-просвітницької складової діяльності з протидії торгівлі людьми. Так, одним із очікуваних результатів від її проведення є досягнення певного рівня поінформованості населення, який у різних програмах коливається від 30 до 100%. Утім, із врахуванням кількісних показників, визначених по окремим заходам, та зіставленням їх із чисельністю населення регіону, стає незрозумілим, яким чином планується досягти навіть мінімально визначеного рівня поінформованості. Так, наприклад, у Тернопільській області показник якості «Рівень охоплення населення області заходами (проєктами) у сфері протидії торгівлі людьми» становить 80 700 осіб за весь період дії програми, що складає менше 8% від загальної чисельності населення області, в той час як у переліку завдань програми зазначено, що інформаційними заходами щороку планується охопити 30% населення області.

- *Невизначеність груп ризику та замалий рівень їх охоплення або взагалі відсутність таких заходів у програмі.* Попри те, що зростання ризиків торгівлі людьми для вразливих категорій населення зазначено серед основних проблем, на розв'язання яких спрямовані програми, для майже усіх цей недолік є характерним. Зазвичай відповідальність за проведення такої роботи покладається на центри зайнятості та центри соціальних служб, втім скільки саме заходів має бути проведено для тієї чи іншої категорії не вказується. Заплановані показники охоплення груп ризику є замалими і становлять від 60 до 150 осіб на рік. У половині програм проведення таких заходів взагалі не передбачено.
- *Відсутність механізму моніторингу виконання програмних завдань та заходів у сфері протидії торгівлі людьми.* Хоча більшість програм містить моніторингові компоненти, втім в основному до них включено моніторинг виконання планів реабілітації ОПТЛ та індивідуальних планів соціального захисту дітей, які постраждали від торгівлі людьми. Тільки чотирма програмами (Рівненська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області) включено пункт щодо «проведення аналізу стану реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми на регіональному та місцевому рівнях для з'ясування проблемних питань, надання методичної допомоги та вжиття вичерпних заходів для їх вирішення».

Під час моніторингу також було досліджено наявність програмних документів, до яких включені заходи з протидії торгівлі людьми, на районному рівні. Засновуючись на його результатах, маємо констатувати, що після проведення адміністративно-територіальної реформи й укрупнення районів ситуація різко змінилася — якщо раніше у переважній більшості досліджуваних районів діяли або районні цільові програми протидії торгівлі людьми, або відповідні заходи були включені до комплексних соціальних програм, або принаймні були затверджені плани заходів із протидії торгівлі людьми, то наразі будь-які нормативні акти, що регулюють діяльність у сфері протидії торгівлі людьми, там майже відсутні.

Так, плани заходів на виконання Державної програми були затверджені в одному з шести районів Вінницькій області та в усіх чотирьох районах Кіровоградській області. У Львівській області, відповідно до розпорядження голови ОВА, такі плани мали розробити та затвердити до 15 листопада 2023 року всі районні адміністрації, втім на момент проведення моніторингу це було виконано тільки в двох із семи районів.

У чотирьох областях в деяких районах заходи з протидії торгівлі людьми включені до районних цільових/комплексних соціальних програм. Зокрема, у досліджуваному періоді дві такі програми діяли у Житомирській області — Цільова програма запобігання, протидії домашньому насильству та торгівлі людьми Житомирського району на 2023 рік та Соціальна програма реалізації сімейної, ґендерної політики, попередження домашнього насильства, насильства за ознаками статі та протидії торгівлі людьми на 2022-2026 роки Новоград-Волинського району, а з 2024 року почнеться реалізація комплексних програм підтримки сім'ї, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, оздоровлення та відпочинку дітей, запобігання і протидії домашньому насильству та торгівлі людьми Житомирського та Бердичівського районів. У Закарпатській області в двох з шести районів затверджені Програми сімейної, ґендерної політики, запобігання та протидії домашньому насильству, протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, а в Мукачівському районі таку програму було схвалено розпорядженням голови РДА, але не розглянуто районною радою по причині обмежених можливостей бюджету. В Івано-Франківській області заходи з протидії торгівлі людьми включені до районної Комплексної програми соціального захисту населення Івано-Франківського району на 2022-2025 роки, а також до Програми із запобігання та протидії насильству на 2022-2026 роки Калуського району. У Рівненській області в трьох районах діють цільові районні програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, а в четвертому розробляється План заходів на виконання Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року.

У решті областей (Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Миколаївській, Полтавській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській) на момент проведення моніторингу районних програм/планів заходів, що регулюють діяльність у сфері протидії торгівлі людьми, у жодному районі не виявлено.

Водночас ряд районних державних (військових) адміністрацій повідомили про наявність відповідних програм/планів заходів в окремих територіальних громадах. Втім наразі частка громад, які включили заходи з протидії торгівлі людьми до програмних документів, є незначною. На ситуацію продовжує негативно впливати те, що й дотепер повноваження органів місцевого самоврядування у даній сфері на законодавчому рівні чітко не визначені, хоча РДА/РВА дуже швидко постаралися їм їх делегувати. Деякі районні адміністрації у відповідь на запит Коаліції навіть так і зазначили, що «питання щодо виконання заходів із протидії торгівлі людьми, а також їх ресурсне забезпечення у 2023 році покладені на територіальні громади району».

Проведений аналіз нормативного регулювання протидії торгівлі людьми виявив досить різномірну картину і свідчить про відсутність системного підходу до формування регіональної політики у цій сфері. У переважній більшості областей розпорядження Кабінету міністрів України щодо розробки та затвердження цільових програм протидії торгівлі людьми не виконано. Діяльність з протидії торгівлі людьми у цих регіонах продовжує здійснюватися у раніше сформованому правовому полі.

Значну частину комплексних програм, що містять заходи з протидії торгівлі людьми, було прийнято задовго до початку повномасштабного вторгнення, а отже вони не враховують сучасні реалії та тенденції торгівлі людьми.

Регіональні програми є досить різними за ступенем своєї наповненості, ефективності, якості та мають ті чи інші недоліки, серед яких, зокрема, невизначеність результативних показників, що ускладнює оцінку їх виконання.

З прикрістю маємо констатувати, що частина програм не демонструє комплексного підходу до вирішення проблеми торгівлі людьми та не враховує пріоритетні завдання державної політики в цій сфері. Більшість з них сфокусовані на превентивній роботі, спрямованій зазвичай на широкий загал та учнівську молодь, при цьому заходи із запобігання торгівлі людьми серед осіб, які становлять групу ризику, або не заплановані взагалі або заплановані у незначному обсязі.

Ситуацію з нормативним регулюванням протидії торгівлі на районному та місцевому рівні взагалі не можна вважати задовільною.

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ

ОРІЄНТОВНЕ РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАХОДІВ

Не викликає сумнівів, що необхідною умовою успішної реалізації будь-якої цільової соціальної програми є її забезпечення достатніми фінансовими ресурсами. Втім, як свідчать результати проведеного аналізу, навіть прогнозні обсяги фінансування заходів із протидії торгівлі людьми, обраховані у переважній більшості програм, не відповідають реальним потребам на їх виконання.

Таблиця 3. Орієнтовне ресурсне забезпечення регіональних програм у 2023 році

Область	Орієнтовне ресурсне забезпечення											
	ПРОГРАМИ				ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ							
	загалом (визнач. обсяг), тис. грн	у тому числі за джерелами, тис. грн			загалом		у тому числі за джерелами					
		обласний бюджет	районні/ місцеві бюджети	Інші джерела	тис. грн	%	обласний бюджет		районні/ місцеві бюджети		Інші джерела	
							тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Вінницька	2906,1	2906,1	0	0	455,2	15,7	455,2	15,7	0		0	
Волинська	4185,0	4185,0	0	0	45,0	1,1	45,0	1,1	0		0	
Дніпропетровська ¹	н/в	0	н/в	н/в	н/в		0		н/в		н/в	
Донецька	18122,32	9582,87	8203,45	336,0	270,9	1,5	54,0	0,6	158,9	1,9	58,0	17,3
Житомирська	н/в	н/в	н/в	н/в	н/в		н/в		н/в		н/в	
Закарпатська	20703,0	15213,0	5490,0	0	257,0	1,2	257,0	1,7	0		0	
Запорізька ²	39844,185	39844,185	0	0	28,664 ³	0,07	28,664 ³	0,1	0		0	
Івано-Франківська	41838,0	41838,0	н/в	н/в	1350,0 ³	3,2	1350,0 ³	3,2	н/в		н/в	
Кіровоградська ¹	н/в	19,0	н/в	н/в	19,0		19,0		н/в		н/в	
Львівська	0	0	0	0	0		0		0		0	
Миколаївська	10211,4	10204,9	н/в	6,5	126,4	1,2	119,9	1,2	н/в		6,5	100
Одеська	675,0	675,0	0	0	550,0	81,5	550,0	81,5	0		0	
Полтавська	54734,4	54734,0	н/в	0	226,0 ⁴	0,4	226,0 ⁴	0,4	н/в		0	
Рівненська ¹	н/в	н/в	н/в	н/в	н/в		н/в		н/в		н/в	
Тернопільська	1589,9	1331,4	168,5	90	108,1	7	108,1	8	0		0	
Харківська ¹	849,275	47,275	н/в	802,0	849,275		47,275		н/в		802,0	100
Херсонська	190616,0	108429,0	81550,0	317,0	30,0 ³	0,02	30,0 ³	0,03	0		0	
Черкаська ¹	н/в	0	н/в	0	н/в		0		н/в		0	
Чернівецька	155,0	155,0	0	0	75,0 ³	48	75,0 ³	48	0		0	
Чернігівська	1675,0	1675,0	н/в	0	80,0	4,8	80,0	4,8	н/в		0	

н/в — обсяг орієнтовного ресурсного забезпечення не визначено, використано формулювання «в межах загального обсягу фінансування/кошторисних призначень, за наявності фінансових ресурсів/спроможності бюджетів» тощо

¹ Цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми

² Прогнозне фінансування в рамках Комплексної програми оздоровлення та відпочинку дітей, сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми; обсяг фінансування цільової програми протидії торгівлі людьми не визначено

³ Сукупне фінансування заходів з питань протидії торгівлі людьми, насильства в сім'ї, гендерної рівності та інших питань соціального захисту населення

⁴ Сукупне фінансування заходів з питань протидії торгівлі людьми та утвердження гендерної рівності.

Зазвичай обсяги орієнтовного ресурсного забезпечення протидії торгівлі людьми у рамках

комплексних програм є незначними у порівнянні з іншими пріоритетними завданнями, на виконання яких вони спрямовані, — підтримки сім'ї, утвердження гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі та різних питань щодо соціального захисту населення. Як впливає із аналізу цих програм, здебільшого обсяг прогнозного фінансування заходів із протидії торгівлі людьми становить від 0,02 до 7% від їх загального обсягу. Так, зокрема, у Волинській області прогнозний обсяг фінансових ресурсів для виконання програмних завдань розподілено таким чином: 95% — на напрям «Реалізація сімейної політики», близько 3% — на напрям «Захист прав дітей» та по 1% на напрями «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» і «Протидія торгівлі людьми». У Тернопільській області левову частину коштів планується спрямовувати на покриття витрат, пов'язаних із проведенням заходів за напрямом «Забезпечення належних умов для запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі» (56%) та «Підвищення престижу сім'ї та утвердження пріоритетності сімейних цінностей» (36%), що в цілому становить 92% від загального обсягу фінансування програми. У Миколаївській області 95% коштів планується витратити на реалізацію заходів за напрямом «Підтримка сім'ї, дітей та демографічного розвитку», решта розподілена за трьома напрямками: забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (1%); запобігання та протидія домашньому насильству (2,8%); протидія торгівлі людьми (1,2%). З двадцяти одного виду заходів з протидії торгівлі людьми програма передбачає фінансування тільки чотирьох.

Нерідко значна частина програмних заходів із протидії торгівлі людьми за незрозумілою логікою визначається як така, що фінансування не потребує. Зокрема, це стосується передбаченого багатьма програмами впровадження механізму соціального замовлення послуг, які надаються недержавними суб'єктами, та надання допомоги ОПТЛ (у т. ч. грошової допомоги на задоволення першочергових потреб).

Заплановане фінансування намічених програмних заходів за рахунок бюджетних коштів у переважній більшості регіонів є недостатнім для покриття усіх витрат, пов'язаних із їхньою реалізацією. Так, наприклад, у Волинській області в рамках комплексної програми було заплановано проведення протягом 2018–2023 років 20 інформаційно-роз'яснювальних кампаній, 15 флешмобів, 15 перформенсів та розповсюдження 15 тис. примірників поліграфічної продукції, на що передбачалося витратити 152 тис. грн, з них 45 тис. грн у 2023 році.

Картина є відмінною тільки в двох областях — Одеській, де фінансування заходів з протидії торгівлі людьми передбачено у розмірі 550 тис. грн, що становить 81,5% від загального обсягу ресурсного забезпечення програми, та Вінницькій, де фінансування даного напрямку передбачено у розмірі 455,2 тис. грн (15,7% від загального обсягу програми).

У чотирьох областях (Івано-Франківській, Полтавській, Херсонській та Чернівецькій) у регіональних комплексних програмах визначено сукупний обсяг ресурсного забезпечення заходів з кількох напрямів, а отже обрахувати скільки саме коштів заплановано на здійснення заходів із питань протидії торгівлі людьми неможливо.

У чотирьох областях (Вінницькій, Волинській, Одеській, Чернівецькій) витрати на виконання завдань у сфері протидії торгівлі людьми мають покриватися виключно за рахунок коштів обласного бюджету, у решті областей планується залучати для цього кошти з різних джерел — районних та місцевих бюджетів, бюджетів територіальних громад та інших джерел, не заборонених законодавством, — однак зазвичай їх конкретний обсяг не визначено. При цьому часто за деякими заходами вказується необхідний обсяг коштів, а за іншими — що вони будуть фінансуватися в межах кошторису.

Щодо цільових соціальних програм протидії торгівлі людьми, затверджених у Дніпропетровській, Запорізькій, Рівненській, Черкаській областях, то загальний орієнтовний обсяг їх ресурсного забезпечення також вказується у розпливчастих формулюваннях на кшталт «в межах загального обсягу фінансування/кошторисних призначень, за наявності фінансових ресурсів/спроможності бюджетів» тощо, тобто вони не мають будь-якого впевненого фінансового підґрунтя. При цьому у Дніпропетровській та Черкаській областях фінансування цільових програм з обласного бюджету взагалі не передбачено, на їх реалізацію планується залучати коштів із місцевих бюджетів та інших джерел. Власне, на ті ж самі джерела покладаються і розробники та відповідальні виконавці ще двох затверджених цільових програм. Так, у 2023 році обсяг фінансування регіональної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми у Кіровоградській області із обласного бюджету становить 19 тис. грн, а у Харківській області — 47, 275 тис. грн при визначеному загальному обсязі фінансування програми у розмірі 849,275 тис. грн, тобто майже 95% коштів має бути залучено з інших джерел.

Отже, результати проведеного аналізу програмних документів, якими передбачені заходи з протидії торгівлі людьми свідчать, що у переважній більшості областей обсяги орієнтовного фінансування заходів з протидії торгівлі людьми за рахунок бюджетних коштів є неспівставними з реальними потребами на їх реалізацію. Є очевидним, що планування бюджетних витрат здійснюється не на основі обґрунтованих розрахунків, а урахуванням фінансових можливостей або пріоритетів. Розуміючи важливість розв'язання усіх визначених у комплексних програмах проблем, маємо все ж таки наголосити на тому, що оскільки в умовах війни ризику загострення проблеми торгівлі людьми значно зросли, структура орієнтовного ресурсного забезпечення цих програм має бути переглянута в бік збільшення фінансування заходів з протидії торгівлі людьми. Крім того, ще на стадії розробки та затвердження програм, покладаються надмірні сподівання на надходження коштів з інших джерел, значна частина заходів має виконуватися громадськими та міжнародними організаціями за підтримки іноземних донорів, що ставить перспективи реалізації програм у надмірну залежність від зовнішніх факторів.

ФАКТИЧНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Засновуючись на результатах проведеного моніторингу, маємо констатувати, що стан фактичного ресурсного забезпечення протидії торгівлі людьми у регіонах є критичним.

Таблиця 4. Фактичне фінансування заходів з протидії торгівлі людьми за рахунок бюджетних коштів у 2023 році

Область	Обласний бюджет, тис. грн		Місцеві бюджети, тис. грн		Профінансовані заходи
	Виділено	Використано	Виділено	Використано	
Вінницька	0	0	0	0	
Волинська	15,0	15,0	0	0	Проведення інформаційних кампаній
Дніпропетровська	0	0	0	0	
Донецька	0	0	45,0	15,0	Інформацію не надано
Житомирська	3,0	0	0	0	
Закарпатська	28,45	28,45	0	0	Проведення інформаційних кампаній
Запорізька	0	0	0	0	
Івано-Франківська	0	0	7,0	7,0	Інформацію не надано
Кіровоградська	19,0	19,0	0	0	Виготовлення буклетів (3 тис. прим.)
Львівська	0	0	0	0	
Миколаївська	0	0	0	0	
Одеська	0	0	0	0	
Полтавська	0	0	0	0	
Рівненська	0	0	0	0	
Тернопільська	0	0	0	0	
Харківська	0	0	3,3	3,3	Виготовлення інформаційної продукції (4763 прим.) та проведення круглого столу
Херсонська	0	0	0	0	
Черкаська	28,143	20,0	0	0	Виготовлення та розміщення 5 бордів
Чернівецька	20,0	20,0	0	0	Проведення інформаційно-просвітницьких заходів (детальна інформація не надана)
Чернігівська	0	0	0	0	

В 2023 році у 12 областях України бюджетні кошти на здійснення запланованих заходів взагалі не виділялися. Причини відсутності фінансування пояснюються обмеженими можливостями бюджетів, необхідністю перерозподілу коштів на потреби національної безпеки та вирішення нагальних проблем, які виникли у зв'язку із повномасштабним військовим вторгненням.

У чотирьох областях з обласного бюджету у незначному обсязі були профінансовані окремі заходи превентивної спрямованості: у Волинській — проведення інформаційної кампанії «Придивись» (15000 грн), у Закарпатській — проведення 30 липня, 18 жовтня та 6 грудня інформаційно-просвітницьких акцій та заходів з нагоди видатних дат у сфері протидії торгівлі людьми (28450 грн), у Кіровоградській — виготовлення 3000 примірників буклетів та плакатів (19000 грн), у Черкаській — виготовлення та розміщення п'яти бордів із мотиваційними закликами протидіяти торгівлі людьми та контактною інформацією для звернень. У Чернівецькій області у 2023 році вперше після повної відсутності фінансування комплексної програми з обласного бюджету було виділено кошти у розмірі 155000 грн, з них 65000 грн на — на проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, забезпечення гендерної рівності, протидії торгівлі людьми, які були використані у повному обсязі. За інформацією Департаменту соціального захисту населення Чернівецької ОВА, який є розпорядником цих коштів, безпосередньо на заходи з протидії торгівлі людьми було спрямовано 20000 грн, втім на що саме вони були витрачені відомостей не надано. Департамент соціального захисту населення Житомирської ОВА повідомив, що у 2023 році на реалізацію заходів з протидії торгівлі людьми з бюджету було виділено 3000 грн, які «не були використані протягом року через повномасштабне вторгнення російської федерації та введення воєнного стану».

У трьох областях заходи з протидії торгівлі людьми було профінансовано з місцевих бюджетів. Так, Управлінням сім'ї, молоді та масових заходів національно-патріотичного виховання Донецької ОДА повідомило, що у 2023 році ними було виділено 45000 грн, але використано тільки 15000 грн. Причини неповного використання виділених коштів пояснюються складною безпековою та соціальною ситуацією в регіоні. Івано-Франківська міська рада запланувала та виділила 7000 грн на заходи з протидії торгівлі людьми. У Харківській області загальний обсяг фінансування заходів з протидії торгівлі людьми з місцевих бюджетів склав 3300 грн, з них 3000 грн — видатки Біляївської ТГ на виготовлення 4763 примірників інформаційної продукції та 300 грн — видатки Зачепилівської селищної ради на проведення круглого столу щодо забезпечення ефективної взаємодії суб'єктів, які вживають заходів у сфері протидії торгівлі людьми.

Щодо фінансування заходів з протидії торгівлі людьми із районних бюджетів, то в жодній області воно не здійснювалося.

З огляду на викладене, маємо констатувати, що діяльність з протидії торгівлі людьми не є пріоритетом при формуванні обласних, районних та місцевих бюджетів і визначенні обсягів фінансування регіональних соціальних програм. Це призвело до того, що у 2023 році якщо подекуди кошти за даним напрямом державної політики й виділялися, то в незначному обсязі, недостатньому для покриття усіх витрат, пов'язаних із реалізацією запланованих заходів.

Приймаючи до уваги обґрунтованість причин неналежного ресурсного забезпечення протидії торгівлі людьми, обумовлених браком бюджетних коштів та необхідністю їх спрямування на вирішення інших нагальних потреб у зв'язку із військовою агресією проти України, маємо все ж таки наголосити на неприпустимості такої практики в умовах загострення проблеми торгівлі людьми та суттєвого зростання рівня вразливості населення.

Відсутність фінансування цільових програм/ компонентів комплексних програм з протидії торгівлі людьми призвела до того, що виконання ряду запланованих ними показників досягти не вдалося. Варто також зауважити, що значна частина цієї діяльності продовжує здійснюватися неурядовими організаціями—членами Коаліції у рамках проєктів за фінансової підтримки іноземних донорів, а отже у разі їх відсутності, реалізація багатьох програмних завдань у сфері протидії торгівлі людьми ставиться під загрозу.

ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В РЕГІОНАХ

КООРДИНАЦІЯ ПОЛІТИКИ, ПОСИЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА ЗМІЦНЕННЯ СПІВПРАЦІ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Курс державної політики спрямований на створення цілісної системи протидії торгівлі людьми шляхом посилення координації діяльності у даній сфері, зміцнення кадрового потенціалу суб'єктів взаємодії та підвищення рівня їхнього співробітництва. Втім, попри те, що в усіх регіональних програмах наголошується на пріоритетності цих завдань, вони не завжди містять відповідні заходи на їх виконання та/або вимірювані очікувані результати, на основі яких можна оцінити ефективність проведеної діяльності.

Забезпечення діяльності координаційних рад

Відповідно до розпоряджень обласних державних (військових) адміністрацій в усіх регіонах утворені та діють обласні координаційні (міжвідомчі) ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми, проте стан їх діяльності та вплив на ситуацію в регіоні є різним.

Таблиця 5. Діяльність обласних координаційних рад у 2023 році

Область	Загальна кількість проведених засідань	Дані щодо засідань, на яких розглядалися питання протидії торгівлі людьми		
		кількість засідань	дати проведення засідань	кількість розглянутих питань
Вінницька	3	3	03.05.2023, 12.07.2023, 11.10.2023	9
Волинська	4	4	06.03.2023; 25.07.2023; 05.10.2023; 21.11.2023	4
Дніпропетровська	3	1	29.11.2023	1
Донецька	2	2	22.06.2023, 20.12.2023	5
Житомирська	4	2	15.06.2023, 22.11.2023	2
Закарпатська	4	4	29.03.2023, 27.06.2023, 21.08.2023, 16.11.2023	4
Запорізька	2	2	27.10.2023, 07.12.2023	3
Івано-Франківська	**	2	22.05.2023, 22.11.2023	3
Кіровоградська	4	4	15.03.2023, 21.06.2023, 27.09.2023, 26.12.2023	7
Львівська	1	1	15.07.2023	2
Миколаївська	3	3	02.02.2023, 07.11.2023, 06.12.2023	3
Одеська	4	4	09.02.2023, 06.07.2023, 20.10.2023, 26.12.2023	4
Полтавська	1	1	07.12.2023	1
Рівненська	2	2	03.08.2023, 22.11.2023	2
Тернопільська	4	3	28.03.2023, 05.06.2023, 08.12.2023	3
Харківська	3	3	13.06.2023, 29.09.2023, 29.12.2023	3
Херсонська	1	1	07.11.2023	3
Черкаська	2	2	21.04.2023, 19.12.2023	6
Чернівецька	2	2	11.04.2023, 05.08.2023	3
Чернігівська	3	1	26.10.2023	1

У результаті моніторингу з'ясовано, що в 2023 році тільки у третині областей засідання координаційних рад проводилися щокварталу. Втім слід зазначити, що положення про координаційні ради не завжди передбачають періодичність їх скликань, а відтак вони можуть збиратися за необхідності. Відсутність такої норми призвела до того, що подекуди засідання рад відбуваються дещо рідше. Так, у Чернівецькій області координаційна рада протягом року збиралася тільки двічі: 11.04.2023 — з приводу підготовки змін до Регіональної програми запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, забезпечення ґендерної рівності, протидії торгівлі людьми на 2023 рік та 05.08.2023 — з приводу розробки проєкту відповідної програми на 2024-2025 роки. За поясненнями Управління соціального захисту населення Чернівецької ОВА, на яке покладені повноваження з координації діяльності у цій сфері, «інші рішення по нагальним питанням приймалися та виконувалися у робочому порядку». У Черкаській області в 2023 році відбулось тільки одне засідання координаційної ради та одна робоча зустріч. Відповідальний структурний підрозділ Черкаської ОДА пояснює це «відсутністю фізичної можливості організувати всі процеси по напрямам, які знаходяться в підпорядкуванні Управління у справах сім'ї, молоді та спорту, а також відсутністю актуальних тем для винесення на засідання». У Полтавській області із 4 запланованих засідань ради проведено тільки одне. У відповіді на запит Коаліції відповідальний підрозділ Полтавської ОВА зазначив, що «міжвідомча координаційна рада не проводилася у зв'язку з воєнним станом». З огляду на отримані дані, обласна координаційна рада у Львівській області взагалі практично не діє — єдине проведене у липні 2023 року засідання відбулося вперше з грудня 2021 року.

Ще одна причина рідкого скликання координаційних рад — складна ситуація в регіонах, де ведуться бойові дії та значна частина яких є тимчасово окупованою. Так, у Донецькій та Запорізькій областях координаційні ради збиралися двічі, а у Херсонській — один раз за рік. Разом з тим, на усіх засіданнях, що відбулися, розглядалися питання протидії торгівлі людьми, які вважаються актуальними для цих регіонів.

У результаті проведення моніторингу встановлено, що у переважній більшості областей на засіданнях координаційних рад питання протидії людям також підіймалися регулярно. Серед основних тем, які виносилися для обговорення, можна виділити наступні: підготовка до відзначення видатних дат у сфері протидії торгівлі людьми, стан справ з реалізації в області заходів із запобігання та протидії торгівлі людьми, розробка плану заходів на 2023-2025 роки щодо реалізації Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, посилення міжвідомчої взаємодії у сфері протидії торгівлі.

Втім, ситуація не усюди є однаковою — у деяких регіонах координаційні ради приділяють найбільшу увагу іншим напрямам роботи. Зокрема, у Житомирській області в основному розглядалися питання, пов'язані із ґендерно зумовленим та домашнім насильством, а питання торгівлі людьми обговорювалися тільки на двох з чотирьох проведених засідань (15.06.2023 та 22.11.2023) і стосувалися проведення заходів в рамках інформаційних кампаній. У Дніпропетровській області до порядків денних засідань координаційної ради питання протидії торгівлі людьми було включено тільки один раз, хоча, за інформацією

громадської організації «Промінь Дніпро», такі питання розглядалися й на інших засіданнях у робочому порядку. У Чернігівській області питання протидії торгівлі людьми обговорювалися тільки на одному засіданні міжвідомчої ради (26.10.2023), а також на засіданні створеної при ній робочої групи, на якому було презентовано результати дослідження «Оцінка ризиків та вразливості цільових груп населення до торгівлі людьми та експлуатації під час війни», проведеного Представництвом МОМ в Україні у 2023 році.

У цілому, за підсумком даних, отриманих від відповідальних підрозділів ОДА/ОВА, протягом 2023 року питання протидії торгівлі людьми обговорювалися на 47 із 52 проведених засідань обласних координаційних (міжвідомчих) рад.

Відповідні дорадчі органи утворені також і при районних державних (військових) адміністраціях, але, на жаль, їхня діяльність залишається непрозорою, здебільшого у відповідь на запити, надіслані до РДА/РВА в рамках моніторингу, не було отримано відомостей щодо кількості проведених засідань та питань з протидії торгівлі людьми, які на них розглядалися.

З метою реалізації державної політики з питань ґендерної рівності, запобігання домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидії торгівлі людьми на місцевому рівні передбачено також створення відповідних рад у ТГ.

Таблиця 6. Діяльність місцевих координаційних рад у 2023 році

Область	Дані щодо утворення місцевих КР			Дані щодо діяльності місцевих КР	
	Кількість ТГ		%	Кількість засідань	
	загальна	в яких утворено КР		заплановано	проведено
Вінницька	63	**		*	**
Волинська	54	26	48	*	19
Дніпропетровська	86	68	79	352	270
Донецька	46	37	80	175	20
Житомирська	66	40	61	*	**
Закарпатська	64	64	100	*	152
Запорізька	67	1		*	2
Івано-Франківська	62	41	66	*	72
Кіровоградська	49	49	100	212	208
Львівська	73	**		*	**
Миколаївська	52	31	60	*	30
Одеська	91	88	97	*	**
Полтавська	60	60	100	*	74
Рівненська	64	52	81	8	168
Тернопільська	55	47	85	12	54
Харківська	56	52	93	80	134
Херсонська	49	0		*	0
Черкаська	66	**		*	**
Чернівецька	52	52	100	112	112
Чернігівська	57	45	79	180	**

* Показник у програмі не визначений

** Дані не надані

Слід зауважити, що заходи з організації діяльності місцевих координаційних рад передбачені лише половиною регіональних програмних документів: п'ятьма цільовими соціальними програмами протидії торгівлі людьми (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Рівненська, Харківська області) та п'ятьма комплексними соціальними програмами (Донецька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернігівська області), а також Планом заходів з виконання Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Львівській області. Однак, тільки у шести програмах визначені результативні показники щодо кількості засідань місцевих рад. Водночас, слід зазначити, що ці показники дуже різняться — від 8 запланованих засідань у Рівненській області до 352 у Дніпропетровській області у 2023 році. До решти регіональних програм такі заходи не включені, хоча все рівно є обов'язковими для виконання обласними державними (військовими) адміністраціями відповідно до п.2.13 Державної програми, яким передбачено проведення 504 засідань рад за весь період її дії, у тому числі 168 у 2023 році.

На жаль, результати моніторингу свідчать про те, що майже половина відповідальних структурних підрозділів обласних та районних державних (військових) адміністрацій таку діяльність належним чином не контролювали, а відтак або взагалі не змогли надати будь-яких відомостей про кількість утворених місцевих координаційних рад та проведених ними засідань, або надали неповну чи неточну інформацію.

З огляду на отримані дані, найгіршою є ситуація у двох регіонах, значна частина яких знаходиться у тимчасовій окупації. Так, у Херсонській області 2/3 із 49 утворених територіальних громад залишаються в окупації, а деокуповані ТГ та місто Херсон знаходяться під постійними обстрілами та потерпають від гуманітарної кризи. Досвідчених фахівців у сфері протидії торгівлі людьми в громадах майже немає, а ті, що є, працюють або дистанційно, або завантажені роботою, пов'язаною з вирішенням гуманітарних проблем громади. Звісно, у такій ситуації діяльність створених раніше місцевих координаційних рад припинено. Разом з тим, маємо зазначити, що завдяки навчанню, яке проводиться громадською організацією «ХОЦ «Успішна жінка», у громадах поступово формується розуміння важливості створення мультидисциплінарних робочих груп навіть в умовах кризи. Позитивним прикладом цього є Дар'ївська ТГ, де створені така робоча група, кризова кімната та хаб для офлайн роботи з дітьми. У Запорізькій області координаційна рада діє тільки в Запорізькому районі, що є єдиним частково підконтрольним Уряду України, а всі 16 ТГ району включені до територій, на яких ведуться бойові дії. Протягом 2023 року було проведено два засідання (21.03.2023 та 07.12.2023), під час яких розглядалися актуальні для району питання запобігання ризику втягнення людей до ситуацій торгівлі людьми. Крім того, у чотирьох ТГ (Долинській, Біленьківській, Кушугумській та Широківській) впродовж листопада-грудня 2023 року проведені спільні координаційні наради суб'єктів взаємодії з питань протидії домашньому насильству та торгівлі людьми за участі представників районних структур.

Що стосується інших регіонів, то найменша кількість місцевих координаційних (міжвідомчих) рад утворена у Волинській області, частка яких становить 48% від загальної

чисельності територіальних громад у регіоні. А от, згідно інформації, отриманої від Кіровоградської, Полтавської та Чернівецької ОДА/ОВА, такі ради утворені та діють в усіх територіальних громадах області.

Аналіз результатів діяльності цих дорадчих органів демонструє досить різномірну картину – від двох проведених засідань у Запорізькій області до 270 засідань у Дніпропетровській області.

Тим не менш, з огляду на отримані дані, у 2023 році в цілому проведено 1315 засідань місцевих координаційних (міжвідомчих) рад у регіонах, охоплених моніторингом, що значно перевищує показники, визначені у Державній програмі.

Разом з тим, треба зазначити, що встановити, чи дійсно засідання місцевих координаційних рад відбулися у такій великій кількості та чи розглядалися на них безпосередньо питання протидії торгівлі людьми, у ході моніторингу не вдалося через відсутність повної інформації щодо порядків денних та/або протоколів засідань.

Отже, в усіх регіонах, охоплених дослідженням, утворені та діють обласні, районні та місцеві координаційні (міжвідомчі) ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми.

З різних об'єктивних та суб'єктивних причин у ряді регіонів засідання рад проводилися рідше, ніж один раз в квартал. На жаль, не усюди було забезпечено і регулярний розгляд питань з протидії торгівлі людьми.

Маємо також констатувати непрозорість роботи районних і місцевих координаційних рад та відсутність належного обміну інформацією щодо їх діяльності.

Підвищення професійного рівня фахівців, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

Важливою складовою протидії торгівлі людьми є підвищення професійного рівня фахівців, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. На необхідності забезпечення такого навчання наголошується в усіх регіональних програмних документах, хоча до двох комплексних програм у Волинській та Одеській областях такі заходи чомусь не включені. Крім того, проведений аналіз свідчить про те, що у переважній більшості програм показники щодо кількості проведених навчальних заходів та навчених фахівців не визначені, що не сприяє забезпеченню системності цієї роботи. Тим не менш, засновуючись на результатах моніторингу, можемо стверджувати, що в усіх регіонах докладаються певні зусилля до посилення інституційної спроможності суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми.

Таблиця 7. Заходи з підвищення професійного рівня спеціалістів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми

Область	Кількість навчених спеціалістів				Цільова аудиторія						
	З а п л а н о в а н а	Фактична			Державні службовці	Посадові особи та члени МДГ ОМС	Відповідальні за проведення процедури встановлення статусу	ФСР, фахівці ЦСС, ЦНСС	Представники правоохоронних органів та підрозділів ДМСУ	Працівники залізничного та автомобільного транспорту	Інші категорії
		З а г а л ь н а	у тому числі								
			офлайн	онлайн							
Вінницька	*	505	394	111	✓	✓	✓	✓	✓		
Волинська	**	685	140	545	✓	✓		✓	✓		
Дніпропетровська	1000	367	190	177	✓	✓	✓				✓
Донецька	80	428	80	348	✓	✓		✓			
Житомирська	***	338	108	230	✓	✓	✓	✓			✓
Закарпатська	35	330	225	105	✓	✓	✓				
Запорізька	400	474	16	458	✓	✓					✓
Івано-Франківська	***	362	362	0	✓	✓	✓	✓	✓		
Кіровоградська	150	252	166	86	✓	✓	✓	✓	✓		
Львівська	***	368	200	168	✓	✓	✓	✓			✓
Миколаївська	***	93	14	79	✓	✓	✓	✓			
Одеська	**	214	214	0	✓	✓	✓	✓			✓
Полтавська	***	111	111	0	✓	✓	✓	✓	✓		
Рівненська	***	295	124	171	✓	✓	✓	✓			✓
Тернопільська	70	364	117	100	✓	✓	✓	✓			
Харківська	360	282	232	50	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Херсонська	***	45	43	2	✓	✓		✓			
Черкаська	***	84	84	0	✓	✓	✓				
Чернівецька	50	274	30	244	✓	✓	✓	✓			
Чернігівська	***	211	99	112	✓	✓			✓		✓

* Визначена тільки загальна кількість усіх заходів/навчених фахівців за усіма напрямками програми

** До Переліку завдань/заходів програми не включено

*** Показник у програмі не визначено

Відповідно до звітності, наданої відповідальними підрозділами ОДА/ОВА, та з урахуванням навчальних заходів, проведених НУО—членами Коаліції, загалом у 20 охоплених моніторингом регіонах протягом 2023 року свою кваліфікацію підвищили близько шести тисяч представників органів державної влади та місцевого самоврядування, що набагато перевищує річні показники, визначені у Державній програмі. Слід зауважити, що ця цифра є приблизною, оскільки відповідальні підрозділи нерідко не володіють точною інформацією щодо усіх проведених навчань в області.

У регіональному вимірі ситуація із навчанням з питань протидії торгівлі людьми є досить неоднорідною: найбільша кількість навчених фахівців у Волинській та Вінницькій областях (відповідно 685 та 505 осіб), найменша — у Херсонській, Черкаській та Миколаївській областях (відповідно 45, 84 та 93 особи), що, зокрема, обумовлено проблемами із забезпеченням безпеки для учасників навчальних заходів.

Разом з тим, маємо зазначити, що у ряді регіонів, враховуючи складні сучасні реалії, навчання для спеціалістів, які здійснюють заходи із протидії торгівлі людьми, було здебільшого або повністю переведено в онлайн формат. В першу чергу це стосується областей, які знаходяться на лінії зіткнення чи на території, де ведуться активні бойові дії, або часто потерпають від обстрілів.

Так, наприклад, у Запорізькій та Донецькій областях, де існує постійна небезпека ворожих обстрілів, а повітряні тривоги тривають до 10 годин на день, що унеможливило організацію якісного очного навчання, представники суб'єктів взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми в основному підвищували свою кваліфікацію онлайн (458 та 348 осіб відповідно).

У ряді інших регіонів також спостерігається збільшення частки фахівців, які узяли участь в онлайн заходах, що проводилися державними структурами та громадськими організаціями. Наприклад, у Волинській області таке навчання взагалі набирає великих обертів — у 2023 році 545 із 685 навчених державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування підвищили свою кваліфікацію саме у рамках онлайн семінарів, організованих Волинським регіональним центром підвищення кваліфікації. У Житомирській області громадською організацією «Жіночий інформаційно-консультативний центр» проведено онлайн-тренінги з питань надання допомоги постраждалим від сексуальної експлуатації у рамках проєкту за підтримки Посольства Фінляндії, у яких взяли участь 230 фахівців із соціальної роботи та працівників закладів охорони здоров'я першої ланки; у Львівській області громадською організацією «Центр «Жіночі перспективи» проведено онлайн інформаційні сесії для 68 соціальних працівників територіальних громад. У Закарпатській області сім дводенних онлайн курсів з питань протидії торгівлі людьми проведено Департаментом соціального захисту ОВА, у яких узяли участь 105 спеціалістів із районів та ТГ. У Тернопільській області обласним центром соціальних служб організовано серію онлайн лекцій на теми «Правові засади протидії торгівлі людьми» та «Торгівля людьми — проблема державного значення в умовах воєнного стану» для 100 представників територіальних громад.

Також багато державних службовців підвищили свою кваліфікацію шляхом проходження онлайн-курсу «Протидія торгівлі людьми», розробленого спільними зусиллями Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні та Міністерства соціальної політики. Так, згідно даних, наданих відповідальними підрозділами ОДА/ОВА, у 2023 році цей курс пройшли близько 900 осіб, що становить 15% від загальної кількості навчених спеціалістів.

Водночас, визнаючи певні переваги та корисність онлайн навчання, особливо у теперішніх складних умовах, маємо наголосити на важливості проведення очних мультидисциплінарних тренінгів, оскільки саме такий формат дозволяє краще відпрацювати алгоритм ідентифікації, надання допомоги постраждалим, практичні навички взаємодії і сприяє зміцненню співробітництва у сфері протидії торгівлі людьми. Втім, таке навчання поки ще знаходиться у зоні відповідальності громадських організацій і

здійснюється в рамках проєктів міжнародної допомоги. У цілому впродовж 2023 року у мультидисциплінарних тренінгах, проведених НУО—членами Коаліції, узяли участь близько 2500 осіб, які задіяні у впровадженні та функціонуванні НМВ, що становить більше 40% від загальної кількості навчених спеціалістів, серед яких посадові особи та члени МДГ територіальних громад, працівники обласних та районних управлінь/відділів соціального захисту населення, центрів соціальних служб, освітніх закладів, медичних установ, співробітники правоохоронних органів, територіальних підрозділів ДМСУ, служб у справах дітей, психологи, особи, відповідальні за проведення процедури встановлення статусу.

Засновуючись на результатах моніторингу, маємо відзначити активізацію зусиль державних органів у напрямі посилення інституційної спроможності суб'єктів, які здійснюють повноваження у сфері протидії торгівлі людьми. Значну роль у цьому відіграють регіональні центри перепідготовки та підвищення кваліфікації, які впроваджують короткотермінові програми з питань протидії торгівлі людьми. Так, згідно отриманих даних, на базі цих центрів відповідне навчання пройшли понад 1200 осіб, що становить приблизно 20% від загальної кількості навчених фахівців. У Волинській та Запорізькій областях у 2023 році воно було повністю забезпечено регіональними центрами перепідготовки та підвищення кваліфікації. Крім того, у ряді регіонів проводилися внутрівідомчі навчальні заходи з питань протидії торгівлі людьми. Зокрема, у Закарпатській області було проведено п'ять семінарів, на яких розглядалися питання протидії торгівлі людьми, у тому числі один — для працівників обласного та районних центрів зайнятості, один — для співробітників територіальних підрозділів соціального захисту населення та три кущових тренінги для спеціалістів служб у справах дітей. У Полтавській та Тернопільській областях обласними ЦСС проводилося навчання для ФСР, спеціалістів ЦСС/ЦНСС та управлінь/відділів соціального захисту населення.

Втім, слід зазначити, що в ході моніторингу майже не отримано інформації щодо виконання пункту 2.7 Державної програми, яким передбачено проведення навчань для працівників авіаційного, залізничного, морського, річкового та автомобільного транспорту міжміського та міжнародного сполучення з метою виявлення осіб, які можуть бути залучені до процесу торгівлі людьми, та запобігання таким випадкам. Відповідні заходи були також включені до шести регіональних програм у Дніпропетровській, Запорізькій, Рівненській, Тернопільській, Харківській та Черкаській областях. Повідомлення про проведення такого навчання, в якому взяли участь 12 осіб, отримано тільки від Харківської обласної військової адміністрації.

Слід також зауважити, що, як і раніше, здебільшого навчання представників суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, відбувалося завдяки реалізації у регіонах відповідних проєктів за фінансування іноземних донорів. В деяких областях таке навчання проводилося виключно громадськими організаціями (Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Одеська, Черкаська області). При цьому ряд НУО-членів Коаліції зазначають, що активно співпрацюють з відповідальними виконавцями програм, які усіляко сприяють організації навчання, зокрема, запрошують учасників тренінгів, надають технічну та інформаційну підтримку.

Однак, попри значні зусилля та ресурси, які вкладаються у навчання фахівців, однією зі складових якого є формування та вдосконалення їх навичок з ідентифікації постраждалих та надання їм допомоги, на жаль, це й досі не призвело до суттєвого покращення функціонування Національного механізму взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми. Збільшення навантаження на соціальні служби, велика плинність кадрів, а подекуди і зниження рівня мотивації до навчання, виявлення постраждалих та надання їм належної допомоги, що значною мірою спричинено війною, частково нівелюють досягнутий прогрес у посиленні інституційної спроможності суб'єктів НМВ. Зокрема, в якості прикладу можна навести результати опитування щодо потреб у навчанні, проведеного у 2023 році Департаментом соціального захисту населення Чернівецької ОДА серед працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, під час якого жоден з респондентів не виявив зацікавленості у підвищенні кваліфікації з питань протидії торгівлі людьми. За повідомленнями НУО—членів Коаліції з інших областей, наявні непоодинокі випадки відмов від участі в тренінгах з питань протидії торгівлі людьми з різних причин, нерідко у відповідь на запрошення їм доводиться чути, що «нема кого направити» або «це зараз не на часі».

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що, незважаючи на складну ситуацію в країні, навчання з питань протидії торгівлі людьми відбувалося у всіх регіонах, хоча й з різним ступенем активності.

Навчальні заходи проводилися як державними структурами, так і неурядовими організаціями.

Застосовувалися різні формати навчання — онлайн та офлайн тренінги, семінари, інформаційні сесії, короткострокові курси тощо.

Втім, попри досягнення достатньо високих кількісних показників у багатьох регіонах, на якість та ефективність навчання помітно впливають негативні фактори, здебільшого спричинені повномасштабним військовим вторгненням в Україну.

Посилення співробітництва в сфері протидії торгівлі людьми

Безумовно, запорукою успішності будь-яких програм є чітке визначення кола її учасників та розподілення між ними відповідальності за проведення тих чи інших заходів. Тому під час моніторингу було також вивчено склад виконавців заходів із протидії торгівлі людьми, визначений у регіональних програмних документах і картина виявилася досить різномірною — від одного виконавця у Волинській області до 19 задіяних суб'єктів у Тернопільській області.

Таблиця 8. Склад виконавців заходів із протидії торгівлі людьми, визначений у регіональних програмах

Виконавці	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Кіровоградська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Управління/департаменти соціального захисту населення ОДА/ОВА	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓	✓		✓	✓	✓
Управління/департаменти соціальної та молодіжної/сімейної/ветеранської політики (соціального розвитку/сім'ї, молоді та спорту/масових заходів та патріотичного виховання) ОДА/ОВА	✓			✓	✓		✓	✓				✓		✓	✓		✓	✓		✓
ГУ Національної соціальної сервісної служби														✓						
Департаменти гуманітарної/внутрішньої політики	✓						✓													
Департаменти освіти і науки ОДА/ОВА	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Департаменти охорони здоров'я ОДА/ОВА	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓
Служби у справах дітей ОДА/ОВА	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Обласні центри соціальних служб	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Обласні центри зайнятості	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓
ГУ НП в областях	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Управління СБУ в областях					✓	✓														
Управління ДМСУ в областях	✓				✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓
Управління транспорту та зв'язку							✓								✓					
Департаменти інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю	✓				✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓				
Регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (за згодою)			✓		✓	✓	✓		✓	✓			✓		✓	✓		✓		✓
Регіональні центри перепідготовки та підвищення кваліфікації	✓				✓		✓		✓				✓	✓	✓			✓		✓
Управління держпраці						✓			✓	✓	✓	✓			✓					✓
Обласні молодіжні центри															✓					
Прикордонні загони (за згодою)				✓						✓										✓
Центри надання соціально-психологічної допомоги			✓						✓						✓				✓	
РДА/РВА			✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓
Міські, селищні, сільські ради			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Громадські об'єднання (за згодою)			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Вищі навчальні заклади (за згодою)																				✓

✓ — відповідальний виконавець програми

У 12 регіонах відповідальними виконавцями регіональних програм є управління соціального захисту населення ОДА/ОВА, у восьми — департаменти/управління соціальної політики, соціальної та молодіжної політики, соціальної та сімейної політики тощо.

На підставі результатів проведеного аналізу діяльності з протидії торгівлі людьми в регіонах, яку у цілому можна вважати задовільною, маємо констатувати, що певні проблеми, виявлені під час попередніх досліджень, й досі зберігаються.

Як і раніше, простежується відсутність системного підходу до виконання завдань у даній сфері, а також ефективних механізмів моніторингу, контролю та координації діяльності. Хоча кожна структура, яка є учасником регіональної програми, у межах своїх повноважень

та планів роботи тією чи іншою мірою протидіє торгівлі людьми, з боку відповідальних виконавців програм координація та моніторинг їхньої діяльності належним чином не здійснюється. Як свідчать результати даного дослідження, значна частина заходів із протидії торгівлі, проведених різними учасниками програм, при складанні звітності навіть не враховується, так само не відслідковується виконання доручень і рекомендацій, вироблених на засіданнях координаційних рад.

Втім, якщо рівень взаємодії та обміну інформацією між обласними структурами, які є виконавцями програми, є недостатнім, то з вертикальною комунікацією спостерігаються явні проблеми. Хоча майже в усіх регіональних програмах районні державні (військові) адміністрації та територіальні громади визначені в якості її виконавців, але зазвичай лише за згодою. На практиці більшість РДА/РВА переклали відповідальність за здійснення діяльності з протидії торгівлі людьми на територіальні громади, однак жодних важелів впливу на них вони не мають. В свою чергу, ставлення керівництва громад до проблеми торгівлі людьми залишається неоднозначним. На ситуацію продовжує негативно впливати невизначеність повноважень ОМС у даній сфері. У результаті в одних територіальних громадах здійснюється досить активна діяльність з протидії торгівлі людьми, в інших — майже нічого не відбувається.

Маємо також зазначити, що високий рівень активності та взаємодії усіх суб'єктів, що є учасниками програм, зазвичай спостерігається під час проведення спільних акцій, зокрема з нагоди відзначення визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми, а в інші періоди є досить помірним.

Як і раніше, значну частину діяльності у регіонах продовжують здійснювати неурядові організації у рамках грантових проєктів за підтримки Представництва МОМ в Україні та за кошти іноземних донорів. Хоча у 2/3 регіональних програм передбачено впровадження механізму соціального замовлення або проєктів у сфері протидії торгівлі людьми на конкурсній основі, через відсутність їх фінансування підтримка діяльності неурядових організацій з боку влади має виключно нематеріальний характер.

Попри посилення ролі державних органів у протидії торгівлі людьми, неурядові організації продовжують робити вагомий внесок не тільки у практичну реалізацію державної політики у цій сфері, а й в її формування. Так, з метою активізації роботи та консолідації зусиль з розробки та реалізації ефективних механізмів протидії торгівлі людьми, НУО—членами Коаліції протягом 2023 року було ініційовано та проведено 552 робочі зустрічі з представниками суб'єктів взаємодії обласного, районного та місцевого рівнів, у яких взяли участь близько 7,5 тисячі осіб, а також 19 сесій стратегічного планування за участі 293 осіб, під час яких напрацьовувалися плани заходів із протидії торгівлі людьми на 2023-2024 роки, необхідні зміни до регіональних програм з урахуванням сучасних реалій або формувалися нові програми.

Зокрема, у результаті проведення цих заходів було розроблено та затверджено Стратегію міжвідомчої взаємодії з питань протидії торгівлі людьми на 2023-2025 роки у Вінницькій області, Програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Миколаївській області,

Регіональну соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Харківській області, зміни до Обласної комплексної програми підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Тернопільській області, Регіональний лан заходів на 2023-2025 роки на виконання Державної цільової програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Закарпатській області, Обласний план заходів з протидії торгівлі людьми до 2025 року у Львівській області, План заходів з протидії торгівлі людьми до Комплексної програми соціального захисту населення Івано-Франківської області на 2022-2026 роки та інші регіональні нормативні документи.

Узагальнюючи вищевикладене, маємо зазначити, що до виконання регіональних програм здебільшого залучено широке коло як державних, так і неурядових суб'єктів, кожен із яких робить певний внесок в протидію торгівлі людьми, втім, на жаль, цей внесок часто навіть не згадується.

Значна частина заходів продовжує ініціюватися та проводиться неурядовими організаціями за підтримки іноземних донорів.

Залишається не вирішеним питання організації соціального замовлення у сфері протидії торгівлі людьми

Рівень координації, взаємодії та обміну інформацією на регіональному рівні є недостатнім, а відтак потребує посилення.

ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ЇЇ ПЕРВИННА ПРОФІЛАКТИКА

Запобігання торгівлі людьми та її первинна профілактика є найбільш наповненою складовою діяльності з протидії торгівлі людьми. Цей компонент передбачений абсолютно в усіх регіональних програмних документах і, як правило, включає цілий комплекс превентивних заходів.

Повноваження щодо їх здійснення покладені на широке коло суб'єктів: різні департаменти/управління ОВА/ОДА (соціального захисту населення та/або соціальної та молодіжної політики, освіти і науки, охорони здоров'я), служби у справах дітей, центри соціальних служб, центри зайнятості, ГУ НП в областях, районні державні (військові) адміністрації, а також за згодою на виконавчі комітети місцевих рад територіальних громад та громадські об'єднання.

Результати моніторингу свідчать, що впродовж досліджуваного періоду у всіх регіонах як державними органами, так неурядовими організаціями здійснювалася потужна інформаційно-просвітницька діяльність у різноманітних форматах та для різних цільових аудиторій, у тому числі і для тих, хто вже постраждав від торгівлі людьми.

Інформаційні кампанії та акції

Даний компонент превентивної роботи передбачений в усіх регіональних програмах, і, незважаючи на складну безпекову ситуацію в країні, особливо у східних та південних областях, впродовж 2023 року усюди традиційно відбулися інформаційно-просвітницькі кампанії, приурочені до визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми — Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми (30 липня), Європейського дня боротьби з торгівлею людьми (18 жовтня) та Міжнародного дня боротьби за скасування рабства (2 грудня). Крім того, інформаційні заходи, спрямовані на запобігання торгівлі людьми, проводилися під час всеукраїнської акції «16 днів проти насильства».

Усі інформаційні кампанії та акції пройшли у тісному партнерстві неурядових організацій з обласними та районними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування та їх структурними підрозділами, центрами зайнятості, центрами соціальних служб, службами у справах дітей, управліннями Національної поліції тощо.

З метою охоплення якомога більшої кількості місцевого населення застосовувалися різні методи інформаційно-просвітницької роботи як проактивного, так і опосередкованого характеру: розповсюджувалися друковані інформаційні матеріали з питань протидії торгівлі людьми (буклети, пам'ятки, листівки, постери); проводилися вуличні акції та розміщувалася візуальна тематична продукція (інформаційні стенди, банери, арт-інсталяції, експозиції тощо) в місцях масового скупчення людей (автостанції, залізничні вокзали, місця масового відпочинку, торгові центри, центральні площі тощо), надавалися індивідуальні та групові консультації, організовувалися перегляди тематичних фільмів та відеороликів, інформаційно-просвітницькі години у навчальних закладах та молодіжних центрах, відео-лекторії, дискусії, виставки, виступи на радіо та телебаченні тощо.

Особливу увагу громадськості привернула нова експозиція «ПРИДИВИСЬ», яку було розроблено Представництвом МОМ в Україні спільно з Міністерством соціальної політики до Європейського дня боротьби з торгівлею людьми. Ця експозиція була розміщена в усіх 20 регіонах, охоплених дослідженням, і здебільшого була розташована тривалий час, подекуди протягом двох тижнів, що сприяло отриманню важливої інформації та практичних рекомендацій щодо правил безпеки великою кількістю людей.

Крім того, під час проведення інформаційних кампаній у всіх обласних центрах були організовані прес-конференції та брифінги, на які запрошувалися провідні регіональні ЗМІ, а у Вінниці з нагоди Європейського дня боротьби з торгівлею людьми відбувся форум «Вінниччина — без торгівлі людьми». Проведення таких заходів не тільки дало нагоду обговорити нагальні питання протидії торгівлі людьми в умовах повномасштабного військового вторгнення, а й актуалізувати цю проблему в мас-медіа.

Маємо звернути увагу на те, що, хоча висвітлення даної тематики у ЗМІ передбачено багатьма регіональними програмами, системна робота щодо інформування населення про суттєве зростання ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми та експлуатації у сучасних умовах, шляхи убезпечення від цього, місцеві організації та установи, до яких можна

звернутися, дізнавшись про факт такого злочину або по допомогу, на жаль, не проводиться. Певна медіа-активність спостерігається зазвичай з нагоди визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми, в інші періоди інтерес до цієї тематики є досить помірним, а отже цей напрям роботи потребує посилення.

У цілому впродовж 2023 року в рамках інформаційно-просвітницьких кампаній тільки в обласних центрах було проведено понад 200 різноманітних заходів, у яких безпосередню участь узяли щонайменше 150 тисяч осіб. Звичайно, такі показники є зменшенням порівняно із попередніми роками, що передусім пов'язано із складністю проведення масових заходів в умовах війни. Так, у більшості регіонів, особливо у східній та південній частині України, вуличні акції не мали такого масового характеру, як раніше, були менш тривалими, загальна чисельність заходів була обмежена з міркувань безпеки. Ряд НУО— членів Коаліції зазначили, що реалізація багатьох ініціатив наразі є проблематичною, нерідко доводиться скасовувати, переривати та переносити якісь заходи через тривоги, обстріли, відсутність поблизу надійного укриття тощо.

Із аналізу звітності, наданої відповідальними структурними підрозділами ОДА/ОВА випливає, що майже усі заходи в рамках інформаційних кампаній були проведені в обласних центрах. Втім, як вже було зазначено вище, їх статистичні дані зазвичай не враховують численних активностей, що відбулися у ряді інших населених пунктів регіону.

Зокрема, це можна проілюструвати на прикладі Донецької області. Так, Управлінням сім'ї, молоді та масових заходів національно-патріотичного виховання ОДА надані наступні дані щодо проведення Інформаційно-роз'яснювальних заходів для широких верств населення у 2023 році: проведення 30.07.2023 обласного заходу з переглядом та обговоренням відео історій «Тобою скористалися» та інтерактивного інформаційно-освітнього квесту «Знайди свій безпечний маршрут», у якому взяли участь 35 осіб; проведення впродовж жовтня-грудня на залізничних вокзалах Донеччини інформаційної кампанії «ПРИДИВИСЬ», якою охоплено 2000 осіб та проведення 10.08.2023 брифінгу з питань протидії торгівлі людьми з охопленням 5000 осіб. Водночас на сайті Донецької обласної адміністрації повідомляється про цілу низку заходів з нагоди відзначення Європейського дня боротьби з торгівлею людьми — круглих столів, тематичних виставок у бібліотеках, інформаційних годинах, які відбулися в 17 територіальних громадах.

До того ж, переважна більшість відповідальних підрозділів ОДА/ОВА надали неповну або дуже загальну інформацію навіть про ту діяльність, яка була проведена у рамках інформаційних кампаній в обласних центрах, без зазначення конкретних заходів та кількості їх учасників або із достатньо довільними і незрозумілими показниками охоплення населення. Також аналіз наданих ними відомостей показав, що нерідко до комплексу проведених інформаційно-просвітницьких заходів для населення помилково включаються засідання координаційних рад, робочі наради, круглі столи за участю представників державних структур, семінари та тренінги з підвищення кваліфікації фахівців, які можуть контактувати з ОПТЛ, тощо.

Аналогічна, а подекуди й гірша ситуація зі збором та узагальненням інформації щодо

проведених заходів склалася на районному рівні. Деякі районні державні (військові) адміністрації взагалі не мають уявлення про превентивну діяльність з протидії торгівлі людьми, яка здійснюється на території району, посилаючись на те, що відповідальність за її проведення покладено на територіальні громади, але відповідної інформації від них не мають.

На основі зібраної інформації, у тому числі з відкритих джерел, можна зробити висновок, що певна інформаційно-просвітницька діяльність на місцевому рівні здійснюється. Зокрема, з'ясовано, що у Житомирській області такі заходи проводилися у містах Бердичів, Коростень, Звягель, Малин та 21 територіальній громаді, в Івано-Франківській області — у містах Долина, Рогатин, Калуш та смт. Рожнятів, у Львівській області — у містах Червоноград та Самбір, в Одеській області — у містах Подільськ, Чорноморськ, Роздільна, Біляївка, Білгород -Дністровський, Теплодар, Березівка тощо.

Разом з тим, засновуючись на результатах моніторингу маємо зазначити наступне:

- інформаційні кампанії до усіх трьох визначених дат з протидії торгівлі людьми відбулися тільки на обласному рівні, інші міста та територіальні громади долучалися до них зазвичай з нагоди відзначення Європейського дня боротьби з торгівлею людьми;
- масові превентивні заходи проводилися переважно у крупних населених пунктах, тоді як сільська місцевість залишається майже не охопленою;
- інформацію щодо проведення будь-яких інформаційно-просвітницьких заходів у значній частині територіальних громад не знайдено;
- здебільшого у територіальних громадах проводилися заходи в закладах освіти, тематичні виставки в бібліотеках та/або взагалі лише розміщувалися інформаційні матеріали на офіційних веб-сторінках ОМС.

З огляду на неповноту отриманих даних, плутанину та невідповідність звітності, зробити впевнені висновки щодо досягнення визначених результативних показників програм, зокрема рівня охоплення населення області заходами у сфері протидії торгівлі людьми, підвищення рівня обізнаності населення щодо ризиків потрапляння в ситуації торгівлі людьми, досить складно. На жаль, оцінка ефективності проведених інформаційних кампаній відповідальними виконавцями програм не здійснюється.

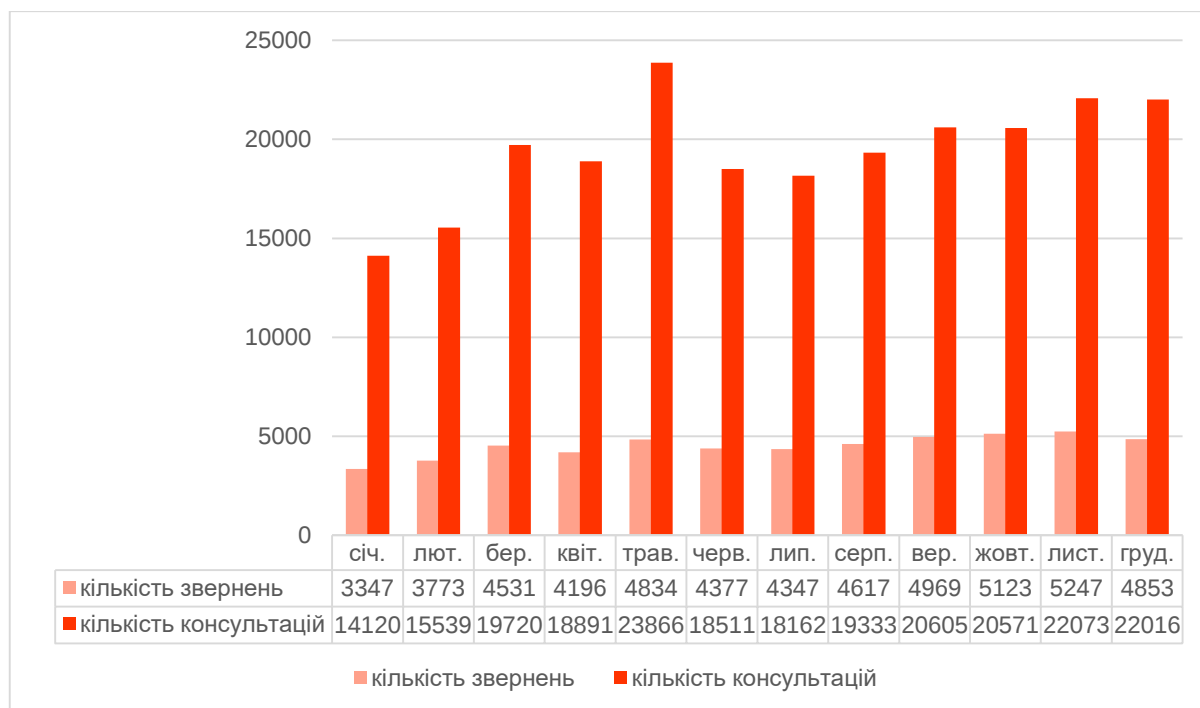
Зі свого боку, Коаліція судить про успішність інформаційних кампаній за такими індикаторами, як збільшення числа постраждалих осіб, які звернулися по допомогу до організацій, що є її членами, та збільшення кількості звернень на Національну безкоштовну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів «527», яка функціонує на базі громадської організації «ТМЖК «Відродження нації» за підтримки Представництва МОМ в Україні.

Понад половини НУО—членів Коаліції повідомили про наявність таких випадків, але найбільша кількість звернень внаслідок проведення інформаційних акцій спостерігалася у двох областях. Так, до громадської організації «Волинські перспективи» звернулися 83 особи, які вважали себе постраждалими від торгівлі людьми. Втім, після проведення процедури ідентифікації було підтверджено 11 фактів торгівлі людьми, 72 людини зазнали

порушень своїх трудових прав. До благодійної організації «БФ «Карітас Івано-Франківськ УГКЦ» звернулися 37 осіб, з них 13 ідентифіковано як постраждалих від торгівлі людьми.

Після проведення інформаційних кампаній спостерігалось помітне збільшення кількості дзвінків на гарячу лінію «527». Особливо багато звернень надійшло після проведення Європейського дня боротьби з торгівлею людьми.

Дані щодо звернень на Національну безкоштовну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів «527» у 2023 році

На діаграмі видно, що один із періодів росту припадає також на травень, що пов'язано із стартом всеукраїнської комунікаційної кампанії для запобігання торгівлі людьми під час війни, протягом якої інформаційні матеріали у вигляді відеороликів, постерів та інфографіки розповсюджувалися в національних медіа, соціальних мережах, а також через зовнішню рекламу.

Деякі НУО—члени Коаліції підкреслили, що найбільший ефект дають саме такі загальнонаціональні кампанії, аніж локальні акції на регіональному рівні. Зокрема, за спостереженнями представників громадської організації «Егіда—Запоріжжя», під час проведення ними вуличних акцій жителів обласного центра більше цікавили актуальні питання отримання гуманітарної допомоги, соціальних виплат, безпекової ситуації в регіоні, при цьому питання, пов'язані з проблемою торгівлі людьми, викликали пасивну, а інколи й навіть негативну реакцію. На думку деяких НУО—членів Коаліції, масове розповсюдження буклетів під час акцій є неефективним, оскільки люди часто беруть їх неохоче, потім викидають, доречніше розповсюджувати такі матеріали переважно у місцях масового перебування осіб, які входять до групи ризику торгівлі людьми, або в місцях, які вони найчастіше відвідують.

Ще один проблемний аспект, на який слід звернути увагу, це відсутність фінансової підтримки інформаційних кампаній із обласних та місцевих бюджетів. Хоча в усіх регіональних програмах визначені обсяги їх ресурсного забезпечення, фактично кошти на проведення інформаційних кампаній були виділені тільки у Волинській, Закарпатській, Черкаській та Чернівецькій областях. У результаті їх технічний супровід (візуальні засоби, поліграфічна та сувенірна продукція тощо) здійснювався неурядовими та міжнародними організаціями за рахунок коштів іноземних донорів.

Інформаційно-роз'яснювальні заходи для груп ризику

Безперечно, ефективність превентивної діяльності великою мірою залежить від забезпечення її адресності та фокусування саме на тих категоріях населення, які мають підвищений ризик потрапляння у ситуації торгівлі людьми та експлуатації.

Втім, маємо зауважити, що відповідний компонент превентивної роботи включено тільки до п'яти регіональних програм у Донецькій, Закарпатській, Тернопільській, Харківській та Чернігівській областях.

Так, у Донецькій області передбачено проведення 70 таргетованих інформаційних заходів щороку для трудових мігрантів, ВПО, безробітних та сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, при цьому рівень охоплення цими заходами не визначений.

У Закарпатській області заплановано проведення роз'яснювальної роботи з безробітними, втім кількісні результативні показники цієї роботи також не визначені. Крім того, у програмі передбачено проведення трьох інформаційних кампаній серед вразливих груп населення: мігрантів, заробітчан, безробітних, ВПО, демобілізованих учасників антитерористичної операції, дітей та молоді щодо роз'яснення можливих ризиків потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та небезпеки нелегальної міграції.

У Тернопільській області передбачено проведення щонайменше чотирьох інформаційно-просвітницьких заходів для групи ризику на рік, при цьому конкретні категорії населення, на які вони мають спрямовуватись, не визначені. Передбачається, що в цілому у рамках цих заходів буде охоплено 365 осіб, у тому числі 70 осіб у 2023 році. З огляду на те, що на момент прийняття програми у Тернопільській області було обліковано 34956 осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, та 52800 безробітних, то навіть без урахування інших категорій населення, вразливих до торгівлі людьми, такі заплановані показники є вкрай низькими.

У Харківській області передбачено проведення у 2023 році 105 тематичних інформаційних семінарів «Ризики нелегальної трудової міграції» та трьох практичних семінарів для ВПО, учнів і студентів навчальних закладів без зазначення кількості учасників цих заходів.

У Чернігівській області заплановано проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань протидії торгівлі людьми серед груп населення, що мають підвищений ризик потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, але які саме групи не визначено. Оскільки серед виконавців даного виду заходів вказані ССД, ЦСС, а також за згодою обласний центр

зайнятості, ГУ НП в Чернігівській області, Управління ДМС в Чернігівській області, Чернігівський прикордонний загін та громадські організації, можна припустити, що мається на увазі робота серед дітей, які знаходяться на обліку ССД, сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, ВПО, трудових мігрантів, біженців та шукачів притулку тощо. При цьому у додатку «Показники (індикатори) результативності виконання програми» зазначено тільки те, що у 2023 році має бути проведено 260 семінарів для безробітних, у яких приймуть участь 2600 осіб.

Крім того, усі шість цільових соціальних програм протидії торгівлі людьми, затверджені у серпні—листопаді 2023 року у Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Рівненській, Харківській та Черкаській областях, містять пункт «Проведення заходів щодо запобігання потраплянню осіб в ситуації, пов'язані з торгівлею людьми». Однак, доволі розпливчате формулювання не дозволяє впевнено віднести ці заходи до таких, що безпосередньо спрямовані на роботу серед осіб, які становлять групу ризику. З огляду на визначені результативні показники, складається враження, що й самі розробники та відповідальні виконавці програм не розуміють їх формату та змісту. Зокрема, у 2023 році у Дніпропетровській області передбачено провести 147 заходів із охопленням 7700 осіб, у Кіровоградській — 1200 осіб (кількість заходів не визначено), у Рівненській — 30 осіб (кількість заходів не визначено), у Харківській — 20000 (кількість заходів не визначено), у Черкаській — взагалі не визначено будь-яких показників. Також спостерігається цікавий підхід до визначення виконавців таких заходів: у Запорізькій області це департамент соціального захисту населення ОДА та обласний центр зайнятості; у двох програмах (Дніпропетровська та Рівненська області) — обласні центри зайнятості, районні державні адміністрації, а також за згодою виконавчі органи сільських, селищних, міських рад та громадські організації; у Кіровоградській області до цього переліку додано Управління інспекційної діяльності Південно-Східного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці; у двох програмах (Харківська та Черкаська області) визначено широке коло суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми.

Таким чином, ще на стадії формування програм їх розробники припускаються низки помилок, як то: невизначеність груп ризику, форматів роботи з цільовими аудиторіями, кількості заходів, які мають бути проведені, кількості охоплених ними осіб та/або необґрунтованість даних показників, а також відсутність чіткого розподілу відповідальності за здійснення тих чи інших заходів. У підсумку це призводить до нерозуміння точки докладання зусиль навіть з боку самих відповідальних виконавців програм, і як наслідок — до проблем зі збором та узагальненням інформації щодо проведеної роботи серед представників групи ризику, що, на жаль, підтверджують і результати даного моніторингу.

Так, сім відповідальних підрозділів ОВА/ОДА (Вінницька, Волинська, Донецька, Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Чернівецька області) не надали жодних даних на запити Коаліції щодо проведених інформаційно-роз'яснювальних заходів для груп ризику.

Відповідальних підрозділів надали відомості про результати інформаційно-роз'яснювальної роботи, спрямованої на запобігання та профілактику торгівлі людьми серед безробітних, яка здійснювалася впродовж 2023 року обласними центрами зайнятості та їх філіями. На профінформаційних семінарах «Ризики нелегальної трудової міграції», а також під час загального навчання безробітних осіб, які знаходяться на їх обліку, особлива увага приділялася питанням загострення проблеми торгівлі людьми в сучасних умовах, застереженню від нелегальної трудової міграції та працевлаштування, ознайомленню із шляхами уникнення від потрапляння у ситуації торгівлі людьми та експлуатації, законодавчими засадами та можливостями легального працевлаштування за кордоном, захисту трудових прав мігрантів, їх прав на соціальне забезпечення та з іншою корисною інформацією. Зокрема, у Запорізькій області було проведено 634 заходи за участі 5066 осіб, у Дніпропетровській — 248 профінформаційних семінарів на тему «Ризики нелегальної трудової міграції», в т. ч. 38 онлайн інформаційних сесій спільно з громадською організацією «Промінь Дніпро», в яких узяли участь 2400 осіб, у Чернігівській — 260 заходів за участі 1617 осіб, у Херсонській — 32 онлайн інформаційні семінари для безробітних осіб, які перебувають на деокупованій території області, у Черкаській області — 170 заходів за участю 1552 осіб, у тому числі 136 профінформаційних семінарів «Ризики нелегальної трудової міграції» за участю 1230 осіб, три тренінги, один вебінар та надано 30 групових консультацій із залученням соціальних партнерів для 297 осіб. Також центрами надання соціальних послуг та центрами соціальних служб Черкаської області було проведено 84 заходи, спрямованих на профілактику торгівлі людьми.

Департамент соціальної політики Рівненської ОДА повідомив, що фахівцями Управління інспекційної діяльності у Рівненській області Західного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці постійно здійснюється інформаційно-роз'яснювальна діяльність з питань запобігання торгівлі людьми, яку в першу чергу спрямовано на вимушених переселенців. Відповідні заходи проводяться у місцях скупчення зазначених осіб — на залізничних та авто вокзалах, у гуманітарних хабах, гуртожитках та інших місцях прихистку. У цілому в 2023 році інспекторами було проведено 213 інформаційно-роз'яснювальних заходів. Профілактична робота із питань запобігання торгівлі людьми серед членів сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, у тому числі у результаті вимушеного внутрішнього переміщення, проводилася спеціалізованим формуванням «Мобільний консультаційний пункт соціальної роботи» Рівненського обласного ЦСС. У рамках його діяльності протягом 2023 року було здійснено 36 виїздів у 38 територіальних громад області, проведено 176 інформаційно-просвітницьких заходів (відеолекторіїв, бесід, лекцій, тренінгових занять, ігротек), якими охоплено 3833 осіб, а також п'ять тематичних групових заходів з питань протидії торгівлі людьми за участі 108 осіб. Під час відвідування 90 сімей проводилася інформаційно-роз'яснювальна робота щодо можливих ризиків потрапляння в ситуацію торгівлі людьми та можливостей отримання постраждалими комплексної допомоги у державних інституціях та надавалися соціальні послуги в межах компетенції.

Решта відповідальних підрозділів ОДА/ОВА надали вибірккові відомості про проведення

окремих заходів, нерідко включаючи до них вуличні акції у рамках інформаційно-просвітницьких кампаній з нагоди визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми та інші заходи, спрямовані на широкий загал. Так, УСЗН Житомирської ОВА повідомило тільки про проведення одного семінару «Скажи «НІ!» будь-яким проявам насильства» та одного круглого столу, які відбулися на базі Бердичівського міського центру зайнятості за участі 42 осіб; інформаційної години та індивідуальної роботи з підвищення обізнаності щодо явища торгівлі людьми та заходів безпеки на базі Бердичівського районного сектору №1 філії ДУ «Центр пробації», а також інформаційної години для семи ВПО; ДСЗН Кіровоградської ОВА — про проведення семінарів та лекцій, якими охоплено 270 ВПО та 255 безробітних; ДСЗН Миколаївської ОВА — про проведення групових бесід з питань протидії торгівлі людьми, в яких узяли участь 2100 осіб, у тому числі ВПО, самотні жінки та особи, які зазнали насильства; ДСЗН Полтавської ОВА відзвітував заходами, які проводилися у рамках регіональних інформаційних кампаній.

З огляду на надані дані, можна зробити висновок, що в основному інформаційно-просвітницька робота за даним напрямом сфокусована на безробітних особах, значно меншою мірою охоплені ВПО, а інші категорії населення, які становлять групу ризику торгівлі людьми, нею майже не охоплені.

Втім, дані, отримані від інших суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, свідчать про те, що відповідальними виконавцями програм не враховується значний пласт роботи. Так, зокрема, ДСЗН Закарпатської ОВА у відповідь на запит Коаліції повідомив тільки про створення інформаційних куточків для ВПО, безробітних та сільського населення області, водночас ОЦЗ та його районними філіями проведено 126 семінарів, у яких взяло участь 5872 безробітних осіб, ССД — 10 превентивних заходів (тематичних зустрічей, бесід, виховних годин тощо), якими було охоплено 350 дітей, які зазнали насильства, вихідців з неблагополучних сімей, сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі дітей вулиці та вихованців притулку для дітей і Запорізького ЦСПРД; ГУ ДМС у Закарпатській області — про інформування щодо ризиків потрапляння у ситуацію торгівлі біженців, ВПО, трудових мігрантів під час надання адміністративних послуг (574 особи); ДУ «Центр пробації» — восьми заходів, у яких взяло участь 126 осіб із числа вразливих категорій, які стоять на обліку в пробації.

Зі свого боку, НУО—члени Коаліції також здійснювали активну інформаційну роботу, спрямовану на інформування осіб із групи ризику торгівлі людьми, в місцях масового перебування внутрішньо переміщених осіб (у гуманітарних хабах, гуртожитках, шелтерах та інших місцях прихистку), а також проводили інфосесії і міні-тренінги для безробітних на базі центрів зайнятості та в онлайн форматі. Усього протягом 2023 року було проведено 1519 інформаційних заходів, якими охоплено 32095 осіб, уразливих до торгівлі людьми.

Разом з тим, зважаючи на поточну ситуацію в країні, маємо наголосити на необхідності посилення цілеспрямованої інформаційно-роз'яснювальної роботи серед групи ризику торгівлі людьми, з урахуванням усіх категорій населення, які до неї входять, та активізації зусиль усіх суб'єктів, які можуть контактувати з такими особами.

Інформаційно-просвітницькі заходи для дітей, підлітків та учнівської молоді

Важливою складовою превентивної роботи є інформування дітей, підлітків та учнівської молоді про ймовірні ризики потрапляння в ситуації торгівлі людьми, формування у них небайдужого ставлення до цієї проблеми та навичок запобігання ризику і конструктивної поведінки в небезпечній ситуації, адже ця цільова аудиторія в силу своєї специфіки (віку, досвіду, схильності до непродуманих рішень) об'єктивно розглядається як одна із найуразливіших. Потужним ресурсом для реалізації цих завдань виступає система освіти.

Хоча, як недивно, у майже половині регіональних програм такий компонент профілактики торгівлі людьми відсутній, результати моніторингу свідчать про те, що в рамках виховної роботи навчальних закладів здійснюється масштабна діяльність щодо підвищення обізнаності з цих питань здобувачів освітніх послуг.

Зважаючи на те, що в умовах війни, коли ризики потрапляння у ситуації торгівлі людьми значно зросли, а відтак проведення такої роботи набуло особливого значення, Міністерство освіти і науки України закликала до її посилення усіх працівників системи освіти та надало практичні рекомендації щодо її здійснення. Зокрема, на ім'я керівників департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних (військових) адміністрацій було надіслано листи «Щодо запобігання торгівлі людьми в умовах воєнної агресії» (№ 1/3663-22 від 25.03.2022) та «Про Рекомендації щодо усунення ризиків торгівлі людьми у зв'язку з війною в Україні та гуманітарною кризою» (№ 1/6355-22 від 14.06.2022), а також організовано онлайн-нараду заступників директорів з виховної роботи «Про заходи щодо підвищення рівня обізнаності здобувачів освітніх послуг та їх батьків з питань запобігання торгівлі людьми».

Для дослідження стану превентивної діяльності у закладах освіти Коаліцією було направлено запити до усіх обласних департаментів (управлінь) освіти і науки з проханням надати інформацію щодо кількості проведених заходів з питань протидії торгівлі людьми, а також кількості навчальних закладів та учнів (студентів), охоплених ними.

На жаль, відповіді на поставлені запитання були отримані тільки від половини респондентів (див. Таблицю 9). Із аналізу отриманих даних випливає досить дивна картина: у деяких регіонах (Донецька, Запорізька, Миколаївська, Харківська області) рівень охоплення заходами з протидії торгівлі людьми навчальних закладів та учнівської молоді становить 100%, а в деяких більш «благополучних» з точки зору безпекової ситуації регіонах (Волинська та Закарпатська області) показники є заниженими. Разом з тим, варто зауважити про існування проблем із визначенням чисельності здобувачів освіти, адже певна частина з них виїхала за кордон через повномасштабне військове вторгнення, а частина навчається дистанційно, з цієї ж причини ускладнено проведення групових превентивних заходів.

Таблиця 9. Інформаційно-роз'яснювальні заходи з питань протидії торгівлі людьми
для дітей, підлітків та учнівської молоді у 2023 році

Область	Загальна кількість закладів			Кількість закладів, в яких проведено заходи			Загальна кількість учнів/студентів у закладах			Кількість учнів/студентів, охоплених заходами у закладах			% охоплення закладів			% охоплення учнів/студентів		
	ЗСО	ПТО	ПФО ВО	ЗСО	ПТО	ПФО ВО	ЗСО	ПТО	ПФО ВО	ЗСО	ПТО	ПФО ВО	ЗСО	ПТО	ПФО ВО	ЗСО	ПТО	ПФО ВО
Вінницька	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Волинська	522	27	12	67	12	10	124250	79000	38000	80000	48000	17000	13	44	83	65	61	45
Дніпропетровська	933	76	*	890	52	*	340000	22000	*	307000	15000	*	95	68		90	68	
Донецька	275	23	45	275	23	45	89200	4808	25515	89200	4808	25515	100	100	100	100	100	100
Житомирська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Закарпатська	574	16	*	438	16	*	164045	5614	*	24600	641	*	76	100		15	11	
Запорізька	385	28	40	385	28	30	134775	11840	64119	134775	11840	37229	100	100	75	100	100	58
Івано-Франківська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Кіровоградська	434	18	35	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Львівська	1069	47	*	889	39	*	282576	20000	*	217916	2340	*	83	83		77	12	
Миколаївська	430	23	*	403	23	*	106752	9111	*	62548	8656	*	94	100		59	95	
Одеська	848	20	15	131	7	6	264000	13900	6000	122000	5100	3100	46	35	40	16	37	52
Полтавська	535	28	6	533	28	6	135352	8859	25993	127012	7351	14075	99	100	100	94	83	54
Рівненська	541	19	21	500	19	21	166420	9595	11713	125357	8394	9870	92	100	100	75	87	84
Тернопільська	585	21	*	580	21	*	106500	14300	*	99000	13000	*	99	100		93	91	
Харківська	698	24	73	698	24	73	223525	11997	143400	134115	7798	100380	100	100	100	60	65	70
Херсонська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Черкаська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						
Чернівецька	341	15	28	341	15	28	108636	5963	31923	72786	4174	22345	100	100	100	67	70	70
Чернігівська	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*						

* Дані не надані

Решта департаментів (управлінь) освіти і науки відповіли, що вони не є розпорядниками запитуваних даних та послалися на статтю 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації», відповідно до якої «публічна інформація — це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом».

Продовжуючи аргументацію, Управління освіти і науки Черкаської ОДА також зазначило, що «перелік форм державних статистичних спостережень та фінансової звітності з питань освіти є сталим та затверджується наказом Держкомстату на відповідні періоди та наказами Міністерства освіти і науки України. Станом на дату отримання запиту затверджені форми статистичної звітності не передбачають збір та узагальнення інформації щодо заходів з протидії торгівлі людьми. Таким чином вбачається, що вказаний запит не є запитом на інформацію у розумінні Закону. Водночас, пунктом 1.1 Наказу

Міністерства освіти і науки України № 648 від 27.05.2014 закріплено норму про припинення практики створення та вимагання додаткової, не передбаченої законодавством України звітності. З огляду на вищевикладене Управління не може вимагати від закладів освіти надання запитуваної вами інформації з метою її збору та узагальнення для підготовки відповіді». На завершення було рекомендовано звернутися з відповідними питаннями до головного виконавця програми протидії торгівлі людьми, яким є Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської ОДА. Втім, головний виконавець програми теж запитувану інформацію не надав.

Деякі департаменти (управління) освіти і науки надали наявну в їх розпорядженні інформацію щодо проведення численних активностей у навчальних закладах області, як то: виховні, класні години «Як не стати жертвою торгівлі людьми», «Людина — не товар», «Легальне працевлаштування — шлях до безпеки», «Запобігання торгівлі людьми та експлуатації дітей», «Обережно! Незнайомець!», «Попередь торгівлю людьми — інформуй близьких та знайомих»; круглі столи, конференції «Визначення проблем торгівлі людьми», «Торгівля людьми в Україні», «Торгівля жінками», «Порушення прав дітей: експлуатація та торгівля»; тренінги «Як запобігти рабству», «Торгівля людьми — це може трапитись з кожним», «Практичні поради, щоб не потрапити в ситуацію торгівлі дітьми», «Маршрут моїх знань про торгівлю людьми»; перегляд презентацій та відеоматеріалів «Прояви рабства в сучасному світі», «Дві маленькі дівчинки», «Що таке торгівля людьми», «Станція призначення — життя», «Ознаки торгівлі людьми», «Відкриття кордонів: позитивний і негативний аспекти», освітнього серіалу «Особиста безпека підлітків на платформі «Дія. Освіта», відеолекторії «Торгівля людьми, насильство в сім'ї — злочин проти людини», конкурси малюнків на тему: «Людина — не товар!», «Ні торгівлі людьми!», «Ми проти торгівлі людьми», «Моє життя-моя свобода» тощо.

Однак, попри різноманітність перерахованих форматів роботи, здається, що використання ігрового, більш цікавого для дитячої аудиторії контенту (інтерактивних ігор, онлайн квестів тощо) є недостатньою.

Повідомляється також, що в навчальних закладах створені та регулярно оновлюються інформаційні куточки, організовуються виставки та огляди матеріалів з питань протидії торгівлі людьми.

На вебсторінках закладів освіти розміщені матеріали з питань протидії торгівлі людьми, контакти телефонів довіри та гарячих ліній, пам'ятки, соціальні ролики тощо.

Для батьків здобувачів освіти проводилися лекторії за темами «Специфічні ознаки, які допоможуть розпізнати, що дитина є постраждалою від торгівлі людьми», «Торгівля людьми в умовах війни: 5 маркерів безпеки», лекторій «Як обговорити небезпеку продажу в неволю зі своєю дитиною» тощо.

Забезпечується підвищення кваліфікації практичних психологів, викладачів та соціальних педагогів у рамках курсової підготовки за темою «Протидія торгівлі людьми».

До проведення заходів у навчальних закладах долучаються також працівники служб у

справах дітей, ювенальні поліцейські, офіцери громад, волонтери, представники громадських та благодійних організацій та ін.

Водночас, визнаючи масштабність превентивної роботи, що здійснюється у системі освіти, на переконання Коаліції ця діяльність потребує систематизації та упорядкування, оскільки наразі оцінити її ефективність на основі наявної інформації досить складно.

Виготовлення та поширення тематичної продукції

Важливою складовою інформаційно-просвітницької роботи у сфері протидії торгівлі людьми є поширення серед населення тематичних матеріалів, в яких надаються роз'яснення щодо сутності торгівлі людьми, форм, видів та ознак експлуатації, поради щодо способів убезпечення від потрапляння в такі ситуації, інформація щодо можливостей отримання допомоги тими, хто вже постраждав від цього злочину та контактні дані установ та організацій, до яких можна звернутися по допомогу та консультації.

В умовах обмежених можливостей місцевих бюджетів виготовлення інформаційної продукції з питань протидії торгівлі було заплановано тільки в дев'яти регіональних програмах (Вінницька, Волинська, Донецька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Харківська, Чернігівська області). В основному, за виключенням двох програм, передбачалося покриття цих витрат за рахунок коштів обласного бюджету. У Донецькій області планувалося залучати кошти тільки з бюджетів територіальних громад (76930 грн у 2023 році) та інших джерел, не заборонених законодавством (20000 грн у 2023 році), в Івано-Франківській області — кошти з обласного та районних бюджетів, а також бюджетів територіальних громад, загальний обсяг яких у 2023 році мав становити 200000 грн і спрямовуватись на виготовлення інформаційної продукції з питань сім'ї, протидії торгівлі людьми, насильству в сім'ї, гендерної рівності та інших питань соціального захисту населення.

Втім, згідно з даними, отриманими від відповідальних структурних підрозділів ОДА/ОВА (див. Таблицю 10), інформаційна продукція виготовлялася лише в чотирьох областях (Закарпатській, Кіровоградській, Полтавській та Черкаській). Зокрема, у Закарпатській області в рамках проведення інформаційних кампаній було виготовлено 3425 одиниць продукції шести найменувань на суму 15198 грн, у Кіровоградській області — 3000 примірників плакатів та буклетів на суму 19000 грн, у Полтавській області — 50 буклетів «#ПротиДій Торгівлі Людьми» на суму 690 грн, у Черкаській області — п'ять бордів на суму 20000 грн, які були розміщені у містах Черкаси, Сміла та Корсунь-Шевченківський.

Решта відповідальних структурних підрозділів ОДА/ОВА послалися на недостатність або відсутність коштів в бюджетах та/або на введення в Україні воєнного стану та на Постанову КМУ «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» № 590 від 09.06.2021.

Таблиця 10. Дані щодо виготовлення та поширення інформаційної продукції у 2023 році

Область	ВИГОТОВЛЕННЯ				ПОШИРЕННЯ		
	Заплановані показники		Фактичні показники		Джерела фінансування	Запланована кількість, одиниць	Фактична кількість, одиниць
	Кількість, одиниць	Витрати, грн	Кількість, одиниць	Витрати, грн			
Вінницька	65000*	86700	0	0	Обласний бюджет	65000*	*****
Волинська	15000**	45000	0	0	Обласний бюджет	15000**	*****
Дніпропетровська	***	***	***	***		***	*****
Донецька	3000	96930	0	0	Бюджети ТГ, ін. джерела	3000	*****
Житомирська	***	***	***	***		***	660
Закарпатська	***	***	3425	15198	Обласний бюджет	***	3425
Запорізька	***	***	***	***		***	*****
Івано-Франківська	****	200000*	0	0	Обласний, районні бюджети та бюджети ТГ	****	*****
Кіровоградська	****	19000	****	19000	Обласний бюджет	****	3000
Львівська	***	***	***	***		***	*****
Миколаївська	***	***	***	***		***	8700
Одеська	***	***	***	***		***	*****
Полтавська	****	156000*	50	690	Обласний бюджет	****	50
Рівненська	***	***	***	***		***	*****
Тернопільська	350*	94000*	0	0	Обласний бюджет	****	*****
Харківська	10000	35000	0	0	Обласний бюджет	10000	3863
Херсонська	***	***	***	***		***	*****
Черкаська	***	***	***	***		****	895
Чернівецька	***	***	5	20000	Обласний бюджет	****	2100
Чернігівська	11000	13000	0	0	Обласний бюджет	11000	

* Сукупний показник виробленого інформаційного продукту за кількома напрямками програми

** Сукупний показник за весь період дії програми

*** Програмою не передбачено

**** Показник не визначений

***** Дані не надані

Попри велику кількість різноманітної інформаційної друкованої продукції з питань протидії торгівлі людьми, яка були розроблені Міністерством соціальної політики України, Національною соціальною сервісною службою України, Представництвом МОМ в Україні, громадською правозахисною організацією «Ла Страда Україна» та іншими державними та міжнародними інституціями, а також в рамках проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) та розповсюджувалися у регіонах у рамках інформаційних кампаній, спрямованих на протидію торгівлі людьми, відповідальні підрозділи або взагалі не надали жодної інформації щодо кількості поширеної продукції або навели дані про незначні обсяги її поширення. Так, Департамент соціального захисту Полтавської ОВА повідомив тільки про 50 екземплярів буклетів «#ПротиДій Торгівлі Людьми», виготовлені за кошти обласного бюджету. Тільки Департамент соціального захисту Миколаївської ОВА вказав більш значний обсяг інформаційної продукції, поширеної в області (8600 буклетів та 100 плакатів), зазначивши, що ці матеріали надавалися Міністерством соціальної політики України та ГО «Миколаївський фонд «Любисток». Втім, навіть така цифра є неточною, адже

лише цією громадською організацією було передано та самостійно розповсюджено в регіоні 11142 одиниці друкованої продукції, виготовленої Представництвом МОМ в Україні.

Загалом НУО—членами Коаліції із 20 регіонів було передано органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також поширено самостійно, в тому числі в рамках проведених ними заходів (акцій, інформаційних кампаній, інфосесій, тренінгів тощо) понад 148 тисяч одиниць різноманітних тематичних матеріалів. Зокрема, плакати розміщувалися у різних населених пунктах у приміщеннях міських та сільських рад, молодіжних центрів, соціальним служб, ЦНАПів, гуманітарних штабів, офісів інших неурядових організацій тощо. У Донецькій області друковані матеріали також роздавалися під час організованої евакуації населення.

З огляду на дані, отримані від районних державних (військових) адміністрацій, кількість тематичної продукції, розповсюдженої на районному рівні, є незначною і рідко перевищує 150-200 примірників, що також не відповідає дійсності з вищеназваних причин.

Слід також зазначити, що переважна більшість відповідальних підрозділів обласних та районних державних (військових) адміністрацій не вказали ані найменувань, ані назв, ані джерел походження розповсюдженої продукції, а так само і де ця продукція поширювалася.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, маємо висновити наступне: попри те, що впродовж 2023 року інформаційно-просвітницька продукція з питань протидії торгівлі людьми майже ніде не вироблялася, в усіх регіонах було поширено значну кількість тематичних матеріалів різних найменувань, втім належний збір та узагальнення цих даних відповідальними підрозділами обласних і районних державних (військових) адміністрацій не здійснюється.

Висвітлення проблеми торгівлі людьми на офіційних вебресурсах державних структур

Одним із шляхів інформування населення з питань протидії торгівлі людьми є розміщення інформації відповідного спрямування на офіційних сайтах і сторінках у соціальних мережах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Аналіз регіональних програмних документів показав, що даний пункт включено до семи з них (Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Черкаська області). Показники щодо кількості матеріалів, які мають бути опубліковані впродовж року, визначені у п'яти. У двох областях (Житомирській, Миколаївській) передбачено проведення інформаційно-просвітницької роботи через засоби масової інформації, при цьому у Житомирській області — тільки розміщення повідомлень стосовно фактів досудових розслідувань у кримінальних провадженнях, пов'язаних із торгівлею людьми. У Чернігівській області в регіональну програму включено пункт щодо розміщення інформації з питань убезпечення потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, лише на сайтах органів управління освітою та закладів освіти.

Рештою регіональних програм такі заходи не передбачені, хоча все рівно є обов'язковими для виконання обласними державними (військовими) адміністраціями відповідно до п.4.3 Державної програми, відповідно до якого щороку у цілому має розміщуватися в інтернеті 200 статей інформаційного характеру.

Результати проведеного контент-аналізу офіційних вебресурсів (сайтів та фейсбук-сторінок) обласних державних (військових) адміністрацій представлено у Таблиці 11.

Таблиця 11. Дані щодо розміщення публікацій
на офіційних вебресурсах обласних державних структур у 2023 році

Область	Заплановані показники		Загальна кількість матеріалів, розміщених на офіційних вебресурсах		
	Кількість публікацій	Охоплення %	ОДА/ОВА	Відповідальні підрозділи	ГУ НП
Вінницька	*	*	69	40	11
Волинська	**	**	17	7	5
Дніпропетровська	120	25	17	15	4
Донецька	**	**	22	5	1
Житомирська	**	**	16	5	10
Закарпатська	**	**	8	27	6
Запорізька	**	**	7	24	3
Івано-Франківська	**	**	26	18	13
Кіровоградська	120	25	9	11	6
Львівська	**	**	22	8	2
Миколаївська	**	**	34	32	6
Одеська	**	**	10	13	9
Полтавська	**	**	11	32	19
Рівненська	2	25	24	13	4
Тернопільська	50	50	17	37	10
Харківська	50	*	37	10	7
Херсонська	**	**	3	2	8
Черкаська	*	*	9	11	11
Чернівецька	**	**	26	30	4
Чернігівська	**	**	10	36	4

* Показник не визначений

** У програмі не передбачено

Контент-аналіз веб-ресурсів обласних державних (військових) адміністрацій та відповідальних структурних підрозділів, свідчить про те, що впродовж досліджуваного періоду питання протидії висвітлювалися на них значно частіше, ніж у попередні роки, але багатьма все ж таки не досить активно. З огляду на кількість розміщених у 2023 році матеріалів, найменшу активність в інформуванні населення щодо зростання ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми й експлуатації та способів убезпечення від цього виявила Херсонська ОДА.

Тільки у 11 регіонах на офіційних сайтах обласних державних (військових) адміністрацій або відповідальних структурних підрозділів утворені постійні розділи, підрозділи або

рубрики з питань протидії торгівлі людьми, які є різними за ступенем своєї наповненості. Варто також зазначити, що відвідувачам сайтів відшукати їх досить важко, адже зазвичай вони розміщуються за складною схемою.

Так, на сайті Вінницької ОВА є рубрика «Протидія торгівлі людьми», знайти яку можна перейшовши за посиланнями «Структурні підрозділи ОВА/Департамент соціальної та молодіжної політики/До Вашого відома», але в ній викладено тільки одну пам'ятку «Торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації» за розробки Омбудсмана України. Водночас на сайті можна знайти багато інших корисних матеріалів (пам'яток, буклетів, порад, контактних даних гарячих ліній, організацій та установ, які надають допомогу ОПТЛ, соціальних роликів тощо), які містяться безпосередньо в окремих публікаціях з питань протидії торгівлі людьми серед інших новинних повідомлень. Так, тільки за 2023 рік на сайті ОВА було розміщено понад 40 тематичних публікацій як суто подієвого, так і інформаційного характеру.

У Дніпропетровській області на сайті у розділі «Громадськості/Соціальна підтримка громадян/Соціальний захист» створено рубрику «Важливе у сфері протидії торгівлі людьми», де розміщено усього два матеріали: інформацію щодо координат посадових осіб місцевих державних адміністрацій, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ та пам'ятку «Торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації», розроблену Омбудсманом України. Також на сайті є розділ «Гарячі лінії Уряду», в переліку яких в тому числі вказані контактні дані Урядової гарячої лінії з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей «15-47» та Національної соціальної сервісної служби України, однак знайти будь-яку іншу інформацію з питань протидії торгівлі людьми практично неможливо.

У Запорізькій області на сайті ДСЗН ОВА можна знайти величезний масив інформації з відповідних питань, як безпосередньо в підрозділі «Протидія торгівлі людьми» розділу «Сімейна, гендерна політика, запобігання домашньому насильству та протидія торгівлі людьми», так і просто на сайті, скориставшись його пошуковою системою за запитом «торгівля людьми». Зокрема, викладені пам'ятка «Торгівля людьми: як захистити себе? Куди звертатися? Як отримати допомогу?», нормативно-правова база у сфері протидії торгівлі людьми, порядки встановлення статусу ОПТЛ та взаємодії суб'єктів, види допомоги, які надаються ОПТЛ, Регіональна соціальна цільова програма протидії торгівлі людьми до 2025 року та звіт про її виконання за 2023 рік, відомості про відповідальні структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, відповідальні за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, активні посилання на 15 тематичних соціальних роликів, розміщених в Youtube, та електронні навчальні курси по протидії торгівлі людьми тощо.

У Кіровоградській області на офіційному сайті ДСЗН ОДА у розділі «Актуально» є рубрика «Протидія торгівлі людьми». Впродовж 2023 року в ній розміщено 10 публікацій, з них

вісім — подієвого та 2 — інформаційного характеру із зазначенням контактів місцевих установ, що надають допомогу постраждалим від торгівлі людьми та номерів гарячих ліній.

У Миколаївській області на сайті ДСЗН ОВА у розділі «Робота з сім'ями» є підрозділ «Протидія торгівлі людьми», який в свою чергу, складається із наступних компонентів: «Система протидії торгівлі людьми та надання допомоги постраждалим особам», «Нормативно-правова база» та «Фото/відеоматеріали по протидії торгівлі людьми». У даному підрозділі розміщено пам'ятки «Торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації», «Шукаєте роботу? Перевірте свої сили!», «Інструкція для потерпілих від торгівлі людьми», 11 тематичних соціальних роликів, нормативні акти у сфері протидії торгівлі людьми.

На сайті ДСЗН Полтавської ОДА є окремий розділ «Протидія торгівлі людьми», в якому містяться пам'ятки «Торгівля людьми: Що робити, якщо ви стали свідком, і куди звертатися за допомогою?», «Як водіям таксі розпізнати потерпілих від торгівлі людьми», «Як розпізнати ознаки сексуальної та трудової експлуатації», «Як розпізнати небезпеку для дітей в Інтернеті та що робити батькам», «Куди звертатися, якщо Ви або Ваші знайомі постраждали від торгівлі людьми?», «5 маркерів безпеки», «Телефони гарячих ліній для осіб, які постраждали від торгівлі людьми», «Як не потрапити у ситуацію торгівлі людьми під час евакуації та перетину кордону?» тощо, а також методичні матеріали (Аналіз судової практики з питань застосування законодавства України щодо протидії торгівлі людьми, Посібник для дільничних інспекторів поліції, Результати дослідження GFK Ukraine на замовлення МОМ в Україні. Обізнаності про ризики торгівлі людьми серед уразливих дітей та молоді в Україні), відомості про осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, нормативно-правова база у сфері протидії торгівлі людьми та корисні посилання.

У Тернопільській області на сайті ДСЗН ОВА у розділі «Діяльність» утворено постійну рубрику «Протидія торгівлі людьми», яка складається із семи компонентів: «Законодавство» (розміщено 10 основних нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми з активним посиланням на першоджерела); «Статистична інформація» (викладена презентація Національного дослідження з питань міграції, торгівлі людьми та інших форм експлуатації мігрантів, проведеного Представництвом МОМ в Україні), «Відеоматеріали» (викладено 6 соціальних роликів відповідної тематики); «Новини» (3 події публікації за 2023 рік); «Алгоритм дій постраждалої особи» та «Алгоритм дій суб'єктів взаємодії» (інфографіка Міністерства соціальної політики, активні посилання на оновлений онлайн курс з протидії торгівлі людьми); «Чат-бот «Залишайся в безпеці» (інформація та активне посилання на чат-бот), а також розміщено великий масив усіляких пам'яток і роз'яснень з питань протидії торгівлі людьми та зазначені контактні дані гарячих ліній 15-47, 527, Національної поліції, контакт-центру системи безоплатної правової допомоги, а також організацій і служб в Тернопільській області для звернення осіб, які постраждали від торгівлі людьми тощо.

У Харківській області на сайті Харківської ОВА у розділі «Структура адміністрації/Структурні підрозділи/ Департамент соціального захисту населення» виокремлена рубрика «Протидія торгівлі людьми», яка містить сім відеоматеріалів («Зупинимо торгівлю людьми разом», «Зупинимо дитяче жебракування», «Торгівля людьми. Трудова експлуатація. Розпізнай», «Торгівля людьми. Сексуальна експлуатація. Розпізнай», «Експлуатація дітей поруч», «Людина не товар»), п'ять пам'яток («Для тих, хто хоче жити та працювати за кордоном», «Якщо Ви постраждали від торгівлі людьми», «Як визначити, що Ви стали жертвою торгівлі людьми», «Як виявити особу, що постраждала від торгівлі людьми», «Пам'ятку для осіб, постраждалих від торгівлі людьми/посадових осіб, відповідальних за встановлення статусу такої особи»), Довідник телефонів гарячої лінії з питань протидії торгівлі людьми, Перелік основних нормативно-правових актів з питань протидії торгівлі людьми з активними посиланнями на джерело, Інформацію про структурні підрозділи обласної та районних державних адміністрацій та посадових осіб, відповідальних за процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, Рекомендації щодо усунення ризиків торгівлі людьми у зв'язку з війною в Україні та гуманітарною кризою та інші корисні матеріали. Крім того, у розділі «Новини» протягом 2023 року опубліковано 10 статей подієвого та інформаційного характеру.

У Херсонській області на сайті обласної державної адміністрації є постійна рубрика «Протидія торгівлі людьми», втім у ній розміщено лише кілька пам'яток — «Пам'ятка для осіб, постраждалих від торгівлі людьми/посадових осіб, відповідальних за встановлення статусу такої особи» НССС, «Куди звертатись, якщо Ви або Ваші знайомі постраждали від торгівлі людьми?», «Пропонують дохід? Ілюзії бувають різні. Придивись».

У Черкаській області на сайті ОДА є рубрика «Спорт, молодь, оздоровлення, протидія торгівлі людьми та домашньому насильству» у розділі «Діяльність/соціально-гуманітарна сфера», однак вона не є змістовно наповненою і включає тільки інформацію про служби допомоги постраждалим від домашнього насильства; про стан реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в Черкаській області за 2022 рік; про визначених посадових осіб, відповідальних за оперативне реагування та опрацювання звернень та повідомлень про/або від осіб, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей, або про загрозу вчинення такого насильства.

У Чернівецькій області так само на сайті ОВА у розділі «Структура адміністрації/Структурні підрозділи/Департамент соціального захисту населення» виокремлена рубрика «Протидія торгівлі людьми», інформація в якій згрупована за трьома підрубриками — «Нормативно-правові акти у сфері протидії торгівлі людьми», «Гарячі лінії з протидії торгівлі людьми» та «Корисні посилання» (посилання на веб-сайти Програми з протидії торгівлі людьми (МОМ) та Міністерства соціальної політики України, актуальна інформація щодо порядку в'їзду до іноземних країн, розміщена на сайті МЗС України тощо), а також розміщено інформацію про осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ по Чернівецькій області.

У Чернігівській області на сайті Департаменту сім'ї, молоді та спорту ОВА є окремий розділ «Протидія торгівлі людьми», де розміщена інформація щодо прав особи, яка звернулася для встановлення статусу ОПТЛ; надано перелік організацій у Чернігівській області, до яких можна звернутися за консультацією і допомогою, та відповідних структурних підрозділів райдержадміністрацій, а також викладено Порядок встановлення статусу ОПТЛ та Пам'ятку для вимушених переселенців «Примусова праця: як розпізнати та уникнути». Такі ж саме матеріали розміщені на сайті Чернігівської ОВА під рубрикою «Протидія торгівлі людьми» у розділі Галузева інформація/Гуманітарна сфера.

У решті областей знайти інформаційні матеріали з питань протидії торгівлі людьми можна лише скориставшись пошуковою системою на сайті, яка нерідко видає й ті публікації, які не стосуються цієї теми. Крім того, проведений контент-аналіз сайтів ОВА/ОДА та відповідальних структурних підрозділів, свідчить про те, що здебільшого у розміщених публікаціях лише висвітлюються різні події у сфері протидії торгівлі людьми, як то: проведені засідання координаційних рад, інформаційні кампанії, акції, інформаційно-роз'яснювальні та навчальні заходи тощо. Частка публікацій, які дійсно містять корисну інформацію (контактні дані гарячих ліній, організацій та установ, до яких можна звернутися по допомогу, поради щодо способів убезпечення від потрапляння в ситуації торгівлі людьми та експлуатації тощо) є незначною і становить близько 30%. Хоча на більшості офіційних вебресурсів обласних державних (військових) адміністрацій та відповідальних структурних підрозділів можна знайти різні пам'ятки, соціальні ролики, рекомендації, але розміщені вони у рамках публікацій новинного блоку.

Приблизно така ж ситуація спостерігається і з інформуванням населення через соціальні мережі. На офіційних сторінках зазвичай розміщені пости, які висвітлюють ті чи інші активності, які відбулися у регіоні, нерідко це репости публікацій місцевих неурядових організацій про проведені ними заходи. Частка публікацій, які містять корисну інформацію та/або пам'ятки, рекомендації, соціальні ролики так само є недостатньою.

Інтернет-активність інших державних структур, які здійснюють заходи з протидії торгівлі людьми (управлінь освіти і науки, служб у справах дітей, центрів соціальних служб, центрів зайнятості тощо), є значно меншою. Зазвичай це пости та репости на їх офіційних фейсбук-сторінках, присвячені Всесвітньому дню протидії торгівлі людьми, Європейському дню боротьби з торгівлею людьми та Міжнародному дню боротьби за скасування рабства. Однак не всі державні структури використовують навіть цю можливість. Зокрема, впродовж року більшість управлінь освіти і науки не опублікували жодних матеріалів з питань протидії торгівлі людьми ані на своїх офіційних сайтах, ані сторінках у фейсбуці. Зважаючи на зростання уразливості дітей до потрапляння в ситуації торгівлі людьми в умовах війни та вимушений перехід багатьох навчальних закладів до дистанційного формату роботи у зв'язку із безпековою ситуацією, превенція через вебресурси набуває особливого значення, а отже ця діяльність потребує посилення.

Велика роль в інформаційно-роз'яснювальній роботі з питань протидії торгівлі людьми належить органам Національної поліції, які можуть виступати джерелом надійної та достовірної інформації щодо методів і каналів вербування та шляхів потрапляння у небезпечні ситуації, формувати у громадян навички безпечної поведінки та негативне ставлення до торгівлі людьми, сприяти надходженню від них звернень з інформацією про такі злочини. Проте, на жаль, проведений контент-аналіз вебресурсів територіальних підрозділів (офіційних сторінок на вебпорталі Національної поліції України та в фейсбуці) свідчить про зменшення їх інтернет-активності у даному аспекті. Так, у 2023 році ГУ НП в Донецькій області розмістило усього одну публікацію, а в Дніпропетровській, Рівненській, Чернівецькій, Чернігівській — по дві публікації на вебпорталі та фейсбук-сторінці. Тільки ГУ НП у Полтавській області протягом року опублікувало 19 інформаційних матеріалів, у решті областей їх кількість є незначною. Більшість розміщених публікацій із даної тематики стосувалася проведення працівниками поліції різних інформаційно-роз'яснювальних заходів серед населення й значно меншою мірою — результатів роботи з викриття та розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми та притягнення до відповідальності осіб, причетних до їх скоєння.

Аналіз періодичності розміщення інформаційних матеріалів на вебресурсах суб'єктів взаємодії свідчить про відсутність системного підходу до інформування населення щодо ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми, правил безпечної поведінки та можливостей отримання допомоги тими, хто вже постраждав від цього злочину. Найбільша кількість публікацій припадає на період відзначення визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми, коли проводиться багато різноманітних заходів у рамках інформаційних кампаній.

Серед недоліків інформаційно-просвітницької роботи в інтернеті слід також зазначити невеликий обсяг публікацій, які містять контактні дані місцевих організацій та установ, до яких можна звернутися по допомогу у разі потрапляння у ситуацію торгівлі людьми. Зазвичай громадянам пропонується звертатися до поліції за номером «102», служби екстреної допомоги в ЄС за номером «112» та на гарячі лінії «1547» та «527».

З огляду на те, що зазвичай фіксація кількості відвідувачів сайтів та переглядів тих чи інших публікацій не ведеться, зробити впевнені висновки щодо досягнення показників охоплення населення, визначених у регіональних програмах на рівні 25-50%, не уявляється можливим. Кількість підписників офіційних фейсбук-сторінок обласних державних (військових) адміністрацій є різною і коливається від 14 тисяч у Житомирської ОДА до 82 тисяч у Львівської ОВА, хоча здебільшого ці ресурси можна вважати достатньо популярними. Кількість підписників фейсбук-сторінок інших структур-суб'єктів взаємодії (управлінь/департаментів соціального захисту населення, освіти і науки, соціальної та молодіжної/сімейної політики, центрів соціальних служб, центрів зайнятості, служб у справах дітей тощо) є значно меншою і зазвичай налічує декілька тисяч, але в сукупності може давати гарний результат щодо підвищення рівня обізнаності населення з питань протидії торгівлі людьми.

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Нові виклики, що виникли внаслідок повномасштабного військового вторгнення в Україну, вимагають посилення роботи у напрямі протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з торгівлею людьми та експлуатацією, адже війна значно підвищує ризики потрапляння в небезпечні ситуації як для тих, хто виїхав за кордон, так і для тих, хто залишився в країні, особливо на тимчасово окупованих територіях.

Враховуючи сучасні реалії, Державною цільовою соціальною програмою протидії торгівлі людьми на період до 2025 року передбачено цілий комплекс заходів, спрямованих на запобігання та припинення злочинної діяльності у цій сфері. Зокрема, у рамках програми передбачається посилити виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, збільшивши до кінця дії програми частку кримінальних проваджень, у яких особам повідомлено про підозру, до 90%, у тому числі у 2023 – до 80%; розробити та затвердити стандартні процедури з реагування та розслідування випадків торгівлі людьми; вжити заходів для посилення прикордонного контролю для запобігання торгівлі людьми; налагодити взаємодію органів Національної поліції та міжнародних і громадських організацій у сфері протидії торгівлі людьми; здійснювати контроль за евакуйованими дітьми, які переміщені за кордон у складі інституційних закладів; удосконалити системи ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, системи захисту постраждалих та свідків злочину; здійснювати контроль з метою недопущення використання дитячої праці, зокрема залучення дітей до ведення воєнних (бойових) дій, забезпечити проведення навчань для працівників поліції, патрульних, дільничних інспекторів щодо нових форм і методів запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень; здійснювати облік виявлених інспекторами праці випадків трудової експлуатації та використання примусової праці під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про працю тощо.

Щодо регіональних програм, то в результаті їх огляду встановлено, що цей надважливий у сучасних умовах напрям роботи включено тільки до п'яти цільових соціальних програм у Запорізькій, Кіровоградській, Рівненській, Харківській та Черкаській областях, однак включає він усього два види заходів: здійснення контролю з метою недопущення використання дитячої праці, зокрема залучення дітей до участі у збройних конфліктах та щомісячне інформування суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, органів НПУ про виявлення можливих загроз потрапляння в ситуації торгівлі людьми, випадки скоєння відповідних правопорушень та про осіб, причетних до них.

В процесі вивчення регіональних програм було також встановлено, що деякі з них у рамках інших пріоритетних завдань (посилення міжнародного співробітництва, підвищення рівня взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми тощо) передбачають вжиття окремих заходів, які можна віднести до даного напрямку діяльності. Тому у цілях аналізу ми виокремили кілька заходів, які на наше переконання, сприяють запобіганню та припиненню злочинної

діяльності, пов'язаної із торгівлею людьми, та проаналізували регіональні програми на предмет їх наявності, а також стан їх виконання.

Таблиця 12. Заходи із протидії кримінальним правопорушенням, наявні у регіональних програмах

Заходи	Вінницька	Волинська	Дніпропетровська	Донецька	Житомирська	Закарпатська	Запорізька	Івано-Франківська	Кіровоградська	Львівська	Миколаївська	Одеська	Полтавська	Рівненська	Тернопільська	Харківська	Херсонська	Черкаська	Чернівецька	Чернігівська
Вжиття заходів щодо виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми				✓		✓	✓				✓			✓	✓					✓
Контроль за дотриманням СПД законодавства у сфері модельного, туристичного та розважального бізнесу та посередництва у працевлаштуванні за кордоном											✓									
Здійснення контролю за евакуйованими дітьми, які переміщені за кордон у складі інституційних закладів			✓				✓		✓					✓	✓	✓		✓		
Здійснення контролю з метою недопущення використання дитячої праці, зокрема залучення дітей до участі у збройних конфліктах							✓		✓					✓	✓	✓		✓		
Здійснення державного контролю інспекторами праці з метою виявлення випадків трудової експлуатації та використання примусової праці					✓						✓									
Проведення заходів, спрямованих на підвищення поінформованості роботодавців щодо неприпустимості експлуатації та інших порушень прав людини			✓				✓		✓						✓	✓		✓		

Як видно із таблиці, відповідні заходи включені тільки до небагатьох програм. Крім того, здебільшого вони виглядають лише задекларованими і не підкріплені планом конкретних дій. Це призводить до того, що, якщо такі заходи і проводяться у регіонах, відповідальні виконавці програм цю діяльність не координують, не контролюють та не здійснюють належний збір інформації щодо її результатів. Тому недивно, що під час моніторингу було отримано тільки фрагментарні відомості з декількох областей, які неможливо впорядкувати та узагальнити.

На жаль, виявлення та розслідування злочинів за фактами торгівлі людьми також залишається однією з проблемних зон діяльності у цій сфері. Попри істотне посилення численних факторів, що призводять збільшення проявів торгівлі людьми та активізації злочинності в умовах війни, загальні показники роботи правоохоронних органів демонструють протилежне – у цілому у порівнянні з 2019 роком кількість задокументованих кримінальних правопорушень за статтею 149 ККУ знизилася більше ніж вдвічі, виявлено менше потерпілих від цього злочину та встановлено і притягнуто до відповідальності менше осіб, причетних до його скоєння.

Під час моніторингу було досліджено стан боротьби з торгівлею людьми в окремих регіонах України на основі аналізу даних щодо основних показників роботи обласних управлінь/відділів Міграційної поліції ГУ НПУ за останні п'ять років.

Таблиця 13. Відомості про обліковані кримінальні правопорушення та передані до суду кримінальні провадження за ст. 149 ККУ у 2019-2023 роках

Область	Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень					Кількість переданих до суду проваджень				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	2	3	17	1	3	0	3	16	0	1
Волинська	8	3	3	1	2	2	2	1	0	1
Дніпропетровська	27	22	33	18	9	14	13	32	22	20
Донецька	5	6	6	1	0	2	2	3	0	1
Житомирська	7	8	1	1	23	6	8	0	0	20
Закарпатська	3	4	2	1	4	1	1	0	0	1
Запорізька	5	3	2	1	2	1	1	0	1	0
Івано-Франківська	3	1	1	1	3	1	2	1	1	3
Кіровоградська	5	7	1	1	1	3	5	0	0	0
Львівська	6	2	11	13	16	2	2	4	9	5
Миколаївська	4	8	3	4	8	6	0	0	5	8
Одеська	30	19	40	19	17	22	10	3	9	33
Полтавська	2	1	4	2	5	1	2	0	6	3
Рівненська	4	2	1	0	0	3	2	1	0	0
Тернопільська	5	5	5	3	5	4	5	2	2	1
Харківська	25	37	28	1	14	26	26	25	4	20
Херсонська	7	7	5	0	0	1	4	0	0	0
Черкаська	1	1	1	0	2	0	0	0	0	1
Чернівецька	3	1	1	1	3	0	0	1	0	1
Чернігівська	5	4	2	8	2	4	12	0	3	7

Як видно з наведених даних, показники роботи правоохоронних органів у більшості регіонів є невисокими, хоча й подекуди демонструють тенденцію до зростання. Водночас у Дніпропетровській та Харківській областях, де раніше фіксувалася найбільша кількість правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, в останні два роки спостерігається їх суттєве зменшення. Самі низькі показники викриття злочинів спостерігаються у Черкаській області, де за останні п'ять років обліковано усього п'ять кримінальних правопорушень за статтею 149 ККУ, та у Рівненській області, де за цей період обліковано сім кримінальних правопорушень, а впродовж 2022-2023 років взагалі не обліковано жодного.

Цілком ймовірно, що в умовах війни багато випадків залишаються непоміченими або не реєструються, особливо на територіях, які є тимчасово окупованими або які знаходяться у зоні бойових дій чи поблизу з нею. Так, у Донецькій області у 2023 році не було задокументовано жодного кримінального правопорушення за статтею 149 ККУ, а у 2022 році обліковано тільки одне, що навряд чи є відображенням реальної ситуації.

Крім того, у ході моніторингу із Харківської області отримана інформація щодо наявності фактів кваліфікації значної частини правопорушень з ознаками торгівлі людьми, що відбулися на тимчасово окупованій території або на території країни-агресора, за статтею 438 ККУ (порушення законів та звичаїв війни).

Таблиця 14. Відомості про встановлених потерпілих осіб та осіб, причетних до вчинення злочинів, кваліфікованих за ст. 149 ККУ у 2019-2023 роках

Область	Кількість осіб, визнаних потерпілими					Кількість встановлених осіб, причетних до вчинення злочинів				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	2	2	19	1	1	0	3	1	0	1
Волинська	5	3	3	0	1	3	3	2	1	2
Дніпропетровська	25	18	24	15	8	10	17	18	9	15
Донецька	4	4	28	2	0	4	2	10	0	3
Житомирська	7	8	1	1	25	5	4	0	0	9
Закарпатська	2	1	0	0	1	1	1	0	0	1
Запорізька	6	2	0	1	2	1	1	0	1	0
Івано-Франківська	3	1	2	2	1	5	1	1	1	2
Кіровоградська	3	7	0	0	1	3	5	0	0	0
Львівська	0	1	6	7	5	7	0	1	2	3
Миколаївська	2	8	2	4	8	2	0	0	3	3
Одеська	3	12	30	12	8	11	3	12	4	9
Полтавська	2	1	4	2	5	2	3	0	3	1
Рівненська	2	2	1	0	0	5	2	1	0	0
Тернопільська	3	5	5	3	1	3	5	4	4	1
Харківська	22	35	27	1	16	9	9	7	0	3
Херсонська	9	11	2	0	0	3	3	0	0	0
Черкаська	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Чернівецька	0	0	1	0	1	0	0	1	0	1
Чернігівська	2	6	0	9	2	2	3	0	4	2

З огляду на надані дані, актуальними залишаються і проблеми тривалості та якості досудового розслідування, коли кримінальні провадження відкриваються, але особи, причетні до скоєння злочину не встановлюються та/або їм не вручаються повідомлення про підозру, а до етапу судового розгляду доходить лише частина проваджень, відкритих у поточному році. Так, наприклад, у Кіровоградській області у 2021-2023 роках зареєстровано три кримінальних правопорушення за статтею 149 ККУ, але при цьому жодній особі не вручено повідомлення про підозру та не передано до суду жодної справи; у Запорізькій області за цей період зареєстровано п'ять кримінальних правопорушень, але встановлено тільки одну особу, причетну до скоєння злочину, та направлено до суду одне кримінальне провадження.

Покращення показників досудового слідства спостерігається тільки у Дніпропетровській, Одеській та Харківській областях, де у 2023 році до суду було передано значну кількість завершених проваджень, у тому числі тих, що були відкриті у минулі роки.

Результати моніторингу дають підстави стверджувати, що діяльність із запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із торгівлею людьми, не є достатньо ефективною. Враховуючи суттєве посилення численних факторів, що призводять до поширення торгівлі людьми, можна з великою ймовірністю припустити, що таких злочинів вчиняється чимало, але виявляється лише незначна частка, а відтак існує нагальна необхідність в активізації зусиль щодо їх викриття, документування, притягнення до кримінальної відповідальності осіб, причетних до їх скоєння, а також виявлення постраждалих, зокрема в місцях їх можливого компактного перебування. Слід також наголосити і на доцільності ширшого вжиття відповідних заходів запобіжного впливу, як то: здійснення контролю за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності законодавства у сфері модельного, туристичного, розважального бізнесу, посередництва у працевлаштуванні за кордоном; здійснення контролю за евакуйованими дітьми, які переміщені у складі інституційних закладів; проведення заходів, спрямованих на підвищення поінформованості роботодавців щодо неприпустимості експлуатації та порушення прав людини тощо.

ВИЯВЛЕННЯ ТА НАДАННЯ ДОПОМОГИ ОСОБАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Попри те, що в усіх регіональних програмних наголошується на необхідності посилення роботи в напрямі виявлення осіб, постраждалих від торгівлі людьми, та надання таким особам якісної комплексної допомоги, відповідне пріоритетне завдання включено тільки до 16 регіональних програм/планів заходів, а чотири програми у Волинській, Одеській, Полтавській та Херсонській областях такого завдання не містять.

Результативні показники щодо кількості виявлених постраждалих від торгівлі людьми в них зазвичай не визначені, за винятком регіональних програм у Донецькій, Чернігівській та Тернопільській областях, у рамках реалізації яких очікується ідентифікувати відповідно 100, 56 та 39 таких осіб, у тому числі 20, 15 та 8 осіб у 2023 році. Однак, ці показники виявилися занадто амбітними, а отже й не були досягнуті. Так, впродовж звітного періоду у Донецькій області державними суб'єктами НМВ не виявлено жодної постраждалої особи; у Чернігівській області відділом міграційної служби ГУ НП виявлено сім постраждалих осіб, але тільки дві з них звернулися із заявами про встановлення статусу; у Тернополі до відповідального структурного підрозділу ОВА звернулася тільки одна постраждала особа, яку було перенаправлено Уповноваженим ВРУ із прав людини.

Не набагато кращим є рівень виявлення постраждалих державними суб'єктами НМВ і в низці інших регіонів. Подекуди він взагалі впав до нуля. Так, у Чернівецькій області з 2020 року структурними підрозділами обласних та районних державних (військових) адміністрацій не виявлено жодної особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Пояснюючи таку ситуацію, відповідальний виконавець регіональної програми посиляється на цілу низку причин: вплив пандемії COVID-19, повномасштабне військове вторгнення в Україну, плінність кадрів, перевантаження фахівців різними напрямками роботи тощо. Подібна ситуація склалася й у Кіровоградській області. За інформацією Департаменту соціального захисту населення ОВА, у 2023 році відділом міграційної поліції ГУ НП у Кіровоградській області було виявлено тільки одну потерпілу особу, яка брала участь у відкритому кримінальному провадженні за статтею 149 ККУ, але відмовилася від подання заяви про встановлення статусу ОПТЛ.

Безумовно, на стан виявлення постраждалих від торгівлі людьми у 2023 році певним чином вплинула війна, особливо у тих регіонах, які найбільше від неї потерпають. Так, згідно із відповіддю Управління сім'ї, молоді та масових заходів національно-патріотичного виховання Донецької ОДА, в області протягом 2023 року не виявлено жодної постраждалої особи. Передусім така ситуація спричинена тим, що в області ведуться активні бойові дії, ускладнена транспортна логістика, багато спеціалістів виїхали, а ті, що залишилися, перевантажені роботою, більшість осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу ОПТЛ, є новопризначеними і не мають практичного досвіду роботи з постраждалими від торгівлі людьми. Досить складною є і ситуація у Запорізькій області, більша частина якої знаходиться в окупації. За даними Управління соціального захисту населення ОДА, у 2023 році було виявлено тільки одну особу, яка постраждала від торгівлі людьми.

З огляду на дані, отримані у ході моніторингу, маємо відзначити певний прогрес у Житомирській, Миколаївській та Херсонській областях, де було виявлено відповідно 15, 13 та 17 постраждалих осіб. Втім, слід зауважити, що всі вони або самостійно звернулися до відповідальних підрозділів ОДА/ОВА, або були перенаправлені туди правоохоронними органами та неурядовими організаціями.

Аналіз джерел виявлення постраждалих осіб у решті регіонів демонструє аналогічну картину, тільки в окремих випадках постраждалі виявлялися іншими державними суб'єктами НМВ та працівниками ОМС. Так, у Закарпатській області одна особа, якій в у 2023 році було встановлено статус ОПТЛ, була ідентифікована як постраждала від торгівлі людьми соціальним працівником Берегівської ТГ по місцю проходження її реабілітації після обміну військовополоненими та перенаправлена до УСЗН Берегівської РВА. У Черкаській області дві малолітні дитини, яких використовувала у порнобізнесі власна мати, були виявлені Службою у справах дітей. У Миколаївській області одну постраждалу особу було виявлено та перенаправлено СБУ.

Таблиця 15. Джерела виявлення осіб, які звернулися до відповідальних підрозділів обласних та районних державних (військових) адміністрацій із заявами про встановлення статусу ОПТЛ

Область	Джерела виявлення та перенапрелення											
	Самозвернення ПТЛ до відповідальних підрозділів	Органи соціального захисту населення	ЦСС, ЦНСС та ФСР у ТТ	Центри зайнятості	Служби у справах дітей	Ювенальна поліція	Міграційна поліція	СБУ	Заклади освіти	Заклади охорони здоров'я	Неурядові організації	Інші
Вінницька	✓	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Волинська	✓	—	—	—	—	—	—	—	—	—	✓	—
Дніпропетровська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	—	—
Донецька	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Житомирська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	—	—
Закарпатська	—	—	✓	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Запорізька	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	✓	—
Кіровоградська	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Львівська	✓	—	—	—	—	—	—	—	—	—	✓	—
Миколаївська	✓	—	—	—	—	—	✓	✓	—	—	—	—
Одеська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	—	—
Полтавська	✓	—	—	—	—	—	—	—	—	—	✓	—
Рівненська	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	✓	—
Тернопільська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	—	✓
Харківська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	✓	—
Херсонська	✓	—	—	—	✓	—	—	—	✓	—	✓	—
Черкаська	—	—	—	—	✓	—	✓	—	—	—	✓	—
Чернівецька	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Чернігівська	—	—	—	—	—	—	✓	—	—	—	—	—

Отже, маємо констатувати, що теперішня організація НМВ в основному продовжує спиратися на самозвернення постраждалих або на їх перенаправлення від правоохоронних органів та неурядових організацій, а проактивні заходи щодо їх виявлення практично не вживаються, й, більше того, навіть не плануються.

Так, у результаті аналізу регіональних програмних документів було встановлено, що такі заходи передбачені тільки в кількох з них. Так, у Регіональній програмі розвитку сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми в Донецькій області міститься пункт щодо забезпечення виявлення осіб, які постраждали від торгівлі людьми, серед ВПО, ромського населення, шукачів притулку та осіб без громадянства, у рамках якого має бути проведено 125 заходів за весь період її дії, з них 25 у 2023 році. У Обласній цільовій програмі запобігання, протидії домашньому насильству та торгівлі людьми в Житомирській області завдання «Захист та допомога постраждалим від торгівлі людьми» містить пункт щодо посилення ролі інспекторів праці та інших відповідних фахівців у виявленні осіб, які постраждали від торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, однак при цьому не визначено ані види, ані кількість заходів, які мають бути проведені, ані вимірювані очікувані результати такої діяльності. З цих же міркувань пункт щодо посилення співпраці

правоохоронних органів, органів виконавчої влади, ОМС, соціальних служб та інших суб'єктів протидії торгівлі людьми у виявленні постраждалих від торгівлі людьми також можна вважати лише декларативним. У Регіональній програмі сімейної, гендерної політики, запобігання та протидії домашньому насильству, протидії торгівлі людьми в Закарпатській області передбачено щороку проводити 5 заходів із ідентифікації постраждалих від торгівлі людьми серед мігрантів, заробітчан, безробітних та інших вразливих груп.

Втім під час моніторингу будь-якої інформації щодо фактичного проведення відповідних заходів у 2023 році відповідальними виконавцями цих програм не надано.

Зберігається й інша проблема, яка полягає в суттєвому перевищенні загальної кількості осіб, які були ідентифіковані як постраждалі від торгівлі людьми, порівняно з кількістю тих, що подали заяви про встановлення статусу ОПТЛ в порядку, передбаченому законодавством України. Так, згідно з даними Національної соціальної сервісної служби України, у 2023 році до місцевих державних адміністрацій надійшло 132 таких заяви, за результатами розгляду яких встановлено статус ОПТЛ 118 особам, водночас тільки програмою реінтеграційної допомоги МОМ скористалися 374 постраждалих від торгівлі людьми, не враховуючи тих, що отримали допомогу виключно від громадських організацій і не увійшли до цієї бази даних. Крім того, співставлення даних, наданих територіальними підрозділами Міграційної поліції НПУ, та даних, отриманих від відповідальних підрозділів ОДА/ОВА, свідчить про те, що навіть не всі особи, які були визнані потерпілими у рамках кримінальних проваджень за статтею 149 ККУ, подають заяви про встановлення статусу. Так, наприклад, за даними УМП ГУНП в Дніпропетровській області, у 2023 році були визнані потерпілими вісім осіб, але із заявами про встановлення статусу ОПТЛ звернулися тільки три. За даними УМП ГУНП в Житомирській області, визнані потерпілими 25 осіб, при цьому статус ОПТЛ встановлено тільки 15 особам. За даними УМП ГУНП у Харківській області, визнані потерпілими 16 осіб, втім до Департаменту соціального захисту ОВА було перенаправлено шість осіб, з них безпосередньо Міграційною поліцією перенаправлена тільки одна особа та п'ять осіб були перенаправлені ГО «Чистий аркуш».

Як свідчить практика роботи НУО—членів Коаліції, передусім така ситуація обумовлена низьким рівнем довіри постраждалих до державних органів влади, недосконалістю НМВ та неспроможністю державних структур до забезпечення комплексної допомоги.

З аналізу звітності, наданої відповідальними структурними підрозділами державних (військових) адміністрацій випливає, що в основному особам, яким було встановлено статус ОПТЛ, у 2023 році виплачувалася лише одноразова матеріальна допомога, із чого можна висновити, що або інші види допомоги цим особам не надавалися, або ОДА/ОВА не виконують пункти 6.5, 6.6. Державної програми, відповідно до яких вони зобов'язані здійснювати моніторинг стану виконання планів реабілітації ОПТЛ та індивідуальних планів соціального захисту дитини (якщо постраждалою від торгівлі людьми особою є дитина). Втім, справедливо буде зазначити наявність випадків, коли постраждалі після встановлення статусу отримували тільки одноразову матеріальну виплату та відмовлялися

від іншої допомоги, або висловлювали бажання отримувати допомогу в інших областях у зв'язку з переїздом тощо.

Таблиця 16. Надання допомоги ОПТЛ державними суб'єктами НМВ у 2023 році

Область	Кількість осіб, яким встановлено статус ОПТЛ	Кількість осіб, які отримали допомогу від державних суб'єктів									
		У с б о г о	у тому числі окремі види допомоги								
			Одноразова матеріальна допомога	Соціальний супровід	Медична допомога	Психологічна допомога	Правова допомога	Тимчасовий притулок	Працевлаштування, перекваліфікація	Гуманітарна допомога	Інша допомога
Вінницька	3	2 ¹	2				2			2	2
Волинська	3	3 ²	3	1	1		2	1			
Дніпропетровська	1	1	1								
Донецька	0	0									
Житомирська	15	13	13 ³								
Закарпатська	1	1 ⁴	1								
Запорізька	1	1	1	1						1	
Івано-Франківська	3	3	3	1	1	1					2
Кіровоградська	0	0									
Львівська	3	3	3								
Миколаївська	12	12	8 ⁵								
Одеська	7	7	7		7		7	2 ⁶			
Полтавська	8	8	8	8							
Рівненська	4	4 ⁷	4			1	1		1		1
Тернопільська	1	1	1	1	1					1	
Харківська	5	5	5	5							
Херсонська	17	17	17								
Черкаська	2	2	2				1				
Чернівецька	0	0									
Чернігівська	2	2	2								

¹ 3 1 ОПТЛ втрачено зв'язок після встановлення статусу

² 1 ОПТЛ отримав тільки одноразову матеріальну допомогу, від іншої допомоги відмовився

³ 2 особи, отримали одноразову матеріальну допомогу у 2024 році

⁴ Складений реабілітаційний план, але ОПТЛ ним не скористалася через повернення до військової частини

⁵ 1 ОПТЛ не отримала довідку про встановлення статусу, оскільки перебувала за кордоном; 1 ОПТЛ допомога виплачена у 2024 році; 2 ОПТЛ виявили бажання отримати виплату в інших областях у зв'язку з переїздом.

⁶ 2 ОПТЛ розміщені у реабілітаційному центрі НУО—члена Коаліції «Громадський рух «Віра, Надія, Любов».

⁷ Усім встановлено статус наприкінці 2023 року, 3 ОПТЛ виплачена тільки одноразова матеріальна допомога.

На жаль, результати проведеного моніторингу свідчать про те, що спектр державної допомоги ОПТЛ є доволі вузьким, і нерідко не відповідає реальним потребам постраждалих від торгівлі людьми. Залишається проблематичним надання багатьох видів допомоги — психологічної, психотерапевтичної, спеціалізованої допомоги з подолання шкідливих залежностей, комплексного медичного обстеження та лікування, допомоги у працевлаштуванні та перекваліфікації. Незважаючи на те, що у всіх регіонах працюють

комунальні заклади, що забезпечують тимчасове проживання особам, які опинилися у складних життєвих обставинах, нерідко виникають проблеми із розміщенням ОПТЛ. Так, зокрема, у Харківській області є складнощі із наданням тимчасового притулку особам чоловічої статі.

Одним із варіантів розв'язання проблем із наданням необхідних послуг ОПТЛ є впровадження механізму соціального замовлення. Однак, хоча у переважній більшості регіональних програм це завдання передбачено, його практична реалізація виявляється неможливою через відсутність бюджетного фінансування.

Ще одна проблема пов'язана із відновленням документів постраждалих, адже така послуга здійснюється на платній основі, складається з плати за саму послугу та плати за бланк документу і в цілому становить суму, яка далеко не кожного постраждалого є в наявності.

На жаль, кошти на допомогу постраждалим в обласних та місцевих бюджетах не закладаються. Майже в усіх регіональних програмах цей напрям визначений як такий, що фінансування не потребує. Виділення коштів на надання допомоги ОПТЛ передбачено тільки у двох програмах — Обласній комплексній програмі підтримки сім'ї, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми на період до 2025 року у Тернопільській області та Обласній комплексній програмі соціальної підтримки окремих категорій громадян «Турбота» на 2022-2024 роки» у Чернівецькій області.

Більшість НУО—членів Коаліції не тільки не вбачають будь-яких покращень у функціонуванні НМВ у регіоні, а навіть відзначають погіршення ситуації. Суттєвими перешкодами для отримання ОПТЛ комплексної допомоги залишаються невизначеність повноважень органів місцевого самоврядування та чіткого алгоритму співпраці між ними та обласними і районними державними (військовими) адміністраціями, відсутність у багатьох громадах необхідних закладів та кадрового ресурсу, а також невідповідність чинного законодавства сучасним реаліям. В умовах війни до звичних проблем додалися нові: релокація об'єктів соціальної сфери, масові звільнення фахівців через переїзд до іншого безпечнішого місця або виїзд із країни, висока завантаженість соціальних установ, пов'язана з наданням допомоги ВПО та іншим категоріям, які постраждали внаслідок військових дій тощо.

Оскільки державна допомога залишається недостатньою для задоволення усіх потреб ОПТЛ, НУО—члени Коаліції активно долучаються до забезпечення необхідних їм послуг. Так, у звітному періоді 76 постраждалим особам, яким було встановлено статус у 2023 році, НУО—членами Коаліції надані різні види допомоги в залежності від індивідуальних потреб (соціальний супровід, психологічну підтримку, юридичні консультації, забезпечення представництва під час досудового слідства та судового процесу, а також у державних органах і установах, надання тимчасового притулку, сприяння у відновленні документів, отриманні медичної допомоги тощо. Усі вони також були включені до реінтеграційної програми МОМ, у рамках якої їм відповідно до індивідуальних потреб придбавалися одяг, взуття, продукти харчування, засоби гігієни, постільна білизна, ліки, предмети домашнього

вжитку, обладнання для організації самозайнятості та підприємництва, оплачувалися медичні обстеження та лікування, адвокатські послуги, оренда житла, проходження курсів перекваліфікації тощо. Загальний обсяг наданої допомоги становить близько 2 млн. грн.

У цілому, з урахуванням тих постраждалих від торгівлі людьми, які з тих чи інших міркувань не подавали заяви про встановлення статусу або яким було відмовлено у його встановленні, протягом 2023 року в рамках реінтеграційної програми MOM надано допомогу 374 особам, які зазнали різних форм експлуатації: 83% — трудової експлуатації, 9% — сексуальної експлуатації, 1% — утримання в підневільному стані, 3% були примусово втягнуті у злочинну діяльність, 2% — у збройний конфлікт, 2% — у примусове жебракування.

Таблиця 17. Допомога, надана постраждалим від торгівлі людьми в рамках реінтеграційної програми MOM у 2023 році

Види допомоги	Кількість осіб, які скористалися допомогою
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПОСЛУГ, У Т. Ч.:	226
ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ	151
ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ	124
АДВОКАТСЬКИХ ПОСЛУГ	33
ПОСЛУГ З ВІДНОВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ	8
ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ	36
НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, У Т. Ч. ПРИДБАННЯ:	302
ЗАСОБІВ ГІГІЄНИ	199
ОДЯГУ/ВЗУТТЯ	185
ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ	166
НЕПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	131
ТОВАРІВ ДЛЯ ОСВІТИ ДІТЕЙ	32
ЗАСОБІВ ЗВ'ЯЗКУ	27
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНИХ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ УМОВ, У Т. Ч.:	141
ПОКРАЩЕННЯ ЖИТЛОВИХ УМОВ	86
ОРЕНДА ЖИТЛА	40
УТЕПЛЕННЯ ЖИТЛА	21
ОПЛАТА КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	5
СПРІЯННЯ У ПІДВИЩЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ, У Т. Ч.	277
ПРИДБАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТІВ	269
ОПЛАТА ПРОФЕСІЙНИХ КУРСІВ	18
НАДАННЯ ГРАНТІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ САМОЗАЙНЯТОСТІ	12
НАДАННЯ ГРАНТІВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ МІКРО-БІЗНЕСУ	6
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ, У Т. Ч.:	125
ПРИДБАННЯ ЛІКІВ	80
ПРИДБАННЯ МЕДИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ	30
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	13
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	7
ОБСТЕЖЕННЯ, ДІАГНОСТИКА ТА ЛІКУВАННЯ В МЕДИКО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ MOM	22

Крім того, впродовж 2023 року МОМ та НУО—члени Коаліції додатково виявили та надали допомогу 663 постраждалим від примусової праці без ознак торгівлі людьми.

Підсумовуючи вищевикладене, маємо констатувати, що у виявленні постраждалих від торгівлі людьми та наданні їм комплексної допомоги влада й надалі в основному продовжує покладатися на неурядові та міжнародні організації, які активно здійснюють цю діяльність за підтримки іноземних донорів.

Рівень виявлення постраждалих державними суб'єктами НМВ залишається низьким, а надання багатьох видів допомоги на місцях ускладнено через обмежені спроможності ОМС у ряді територіальних громад, за якими, до речі, й досі формально не закріплені відповідні повноваження.

Варто акцентувати увагу на тому, що НМВ у сфері протидії торгівлі людьми, розроблений ще в 2012 році, продовжує функціонувати в майже в незмінному вигляді, не враховуючи сучасних реалій, які суттєво впливають на його ефективність — адміністративно-територіальну реформу та зміни в системі соціального захисту населення, зокрема ліквідацію ЦСССДМ та створення центрів соціальних служб, передачу об'єктів соціального обслуговування населення територіальним громадам, пандемію COVID-19, повномасштабне військове вторгнення в Україну, введення воєнного стану тощо, що потребує розробки та впровадження нових моделей взаємодії. Дедалі стає все більш очевидним, що цей механізм потребує перегляду та внесення відповідних змін до чинних нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати проведеного аналізу регіональних програм, до яких включені заходи з протидії торгівлі людьми, їх ресурсного забезпечення та стану виконання передбачених ними завдань та заходів, дозволяють зробити наступні висновки:

- Картина нормативного регулювання протидії торгівлі людьми є досить різномірною і свідчить про відсутність системного підходу до формування регіональної політики у цій сфері. На поточний момент тільки у семи областях України (Дніпропетровській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Рівненській, Харківській, Черкаській) були прийняті цільові соціальні програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, а у Житомирській області — обласна цільова програма запобігання, протидії домашньому насильству та торгівлі людьми на 2023 рік. Львівською, Закарпатською та Полтавською обласними військовими адміністраціями затверджено плани заходів з виконання Державної програми.
- Усі цільові соціальні програми протидії торгівлі людьми/плани заходів були прийняті тільки у другій половині 2023 року, до цього моменту впродовж звітного періоду у п'яти областях (Дніпропетровській, Кіровоградській, Рівненській, Харківській, Черкаській) діяльність у цій сфері не була врегульована жодним регіональним нормативним актом, а у Львівській області — протягом майже двох років. У решті регіонів діяльність з протидії торгівлі людьми продовжує здійснюватися в рамках різних комплексних регіональних соціальних програм, значну частину яких було прийнято задовго до початку повномасштабного вторгнення, а отже вони не враховують сучасні реалії та тенденції торгівлі людьми.
- Регіональні програми є досить різними за ступенем своєї наповненості, ефективності, якості та мають ті чи інші недоліки, серед яких, зокрема, невизначеність результативних показників, що ускладнює оцінку їх виконання, до того ж частина з них не демонструє комплексного підходу до вирішення проблеми торгівлі людьми та не враховує пріоритетні завдання державної політики в цій сфері. Більшість програм сфокусовані на превентивній роботі, спрямованій зазвичай на широкий загаль та учнівську молодь, при цьому заходи із запобігання торгівлі людьми серед осіб, які становлять групу ризику, або не заплановані взагалі або заплановані у незначному обсязі.
- Ситуацію з нормативним регулюванням протидії торгівлі на районному та місцевому рівні взагалі не можна вважати задовільною — якщо раніше у переважній більшості досліджуваних районів діяли або районні цільові програми протидії торгівлі людьми, або відповідні заходи були включені до комплексних соціальних програм, або принаймні були затверджені плани заходів із протидії торгівлі людьми, то наразі будь-які нормативні акти, що регулюють діяльність у сфері протидії торгівлі людьми, там майже відсутні.

- У переважній більшості регіонів обсяги орієнтовного фінансування заходів з протидії торгівлі людьми за рахунок бюджетних коштів є неспівставними з реальними потребами на їх реалізацію. Є очевидним, що планування бюджетних витрат здійснюється не на основі обґрунтованих розрахунків, а урахуванням фінансових можливостей та/або пріоритетів. Продовжується практика покладання надмірних сподівань на залучення коштів з інших джерел та виконання значної частини заходів громадськими та міжнародними організаціями за підтримки іноземних донорів. Це призвело до того, що у 2023 році якщо подекуди кошти за даним напрямом і виділялися, то в незначному обсязі, недостатньому для покриття усіх витрат, пов'язаних із реалізацією запланованих заходів. Приймаючи до уваги обґрунтованість причин неналежного ресурсного забезпечення протидії торгівлі людьми, обумовлених браком бюджетних коштів та необхідністю їх спрямування на вирішення інших нагальних потреб у зв'язку із військовою агресією проти України, маємо все ж таки наголосити на неприпустимості такої практики в умовах загострення проблеми торгівлі людьми та суттєвого зростання рівня вразливості населення.

- Рівень взаємодії та обміну інформацією між суб'єктами, які є виконавцями програм, є недостатнім, найгірша ситуація спостерігається із вертикальною комунікацією. Хоча майже в усіх регіональних програмах районні державні (військові) адміністрації та територіальні громади визначені в якості її виконавців, але зазвичай лише за згодою. На практиці більшість РДА/РВА переклали відповідальність за здійснення діяльності з протидії торгівлі людьми на територіальні громади, однак жодних важелів впливу на них вони не мають. В свою чергу, ставлення керівництва громад до проблеми торгівлі людьми залишається неоднозначним. На ситуацію продовжує негативно впливати невизначеність повноважень ОМС у даній сфері. У результаті в одних територіальних громадах здійснюється досить активна діяльність з протидії торгівлі людьми, в інших — майже нічого не відбувається.

- Хоча у цілому стан протидії торгівлі людьми у регіонах можна вважати задовільним, більшість проблем у реалізації діючих регіональних програм, виявлених під час попереднього моніторингу, й досі зберігається. Як і раніше, простежується відсутність системного підходу до виконання передбачених ними завдань, а також ефективних механізмів моніторингу, контролю та координації діяльності. Через практичну відсутність ресурсного забезпечення програм та складну безпекову ситуацію в країні, не усюди вдалося провести усі заплановані заходи та досягти очікуваних результативних показників, особливо у тих регіонах, що є частково окупованими та потерпають від активних бойових дій. Тим не менше, діяльність з протидії торгівлі здійснювалася досить активно як державними, так і неурядовими суб'єктами, які визначені виконавцями регіональних програм.

- В усіх регіонах, охоплених дослідженням, утворені та діють обласні, районні та місцеві координаційні (міжвідомчі) ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми. З різних об'єктивних та суб'єктивних причин у ряді регіонів засідання рад проводилися рідше,

ніж один раз в квартал, не усюди було забезпечено і регулярний розгляд питань з протидії торгівлі людьми. Діяльність районних і місцевих координаційних рад, як і раніше, залишається непрозорою, належний обмін інформацією щодо їх роботи не здійснюється.

- Незважаючи на складну безпекову ситуацію, в усіх регіонах забезпечувалося підвищення рівня професійної компетенції фахівців, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми та можуть контактувати з постраждалими (посадових осіб та членів МДГ територіальних громад, працівників обласних та районних управлінь/відділів соціального захисту населення, центрів соціальних служб, освітніх закладів, медичних установ, співробітників правоохоронних органів, територіальних підрозділів ДМСУ, служб у справах дітей, психологів, осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу).
- Навчальні заходи проводилися як державними структурами, так і неурядовими організаціями із застосовуванням різних форматів роботи — онлайн та офлайн тренінги, семінари, інформаційні сесії, короткотермінові курси тощо. Втім, маємо зазначити, що, як і раніше, здебільшого навчання представників суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, відбувалося завдяки реалізації у регіонах відповідних проектів за фінансування іноземних донорів. В деяких областях таке навчання проводилося виключно громадськими організаціями (Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Одеська, Черкаська області).
- Загалом у 20 охоплених моніторингом регіонах протягом 2023 року свою кваліфікацію підвищили близько шести тисяч представників органів державної влади та місцевого самоврядування, що набагато перевищує річні показники, визначені у Державній програмі. Втім, у регіональному вимірі ситуація є досить неоднорідною: найбільша кількість навчених фахівців у Волинській та Вінницькій областях, найменша — у Херсонській, Черкаській та Миколаївській областях, що, зокрема, обумовлено проблемами із забезпеченням безпеки для учасників навчальних заходів.
- Запобігання торгівлі людьми та її первинна профілактика залишаються найбільш наповненою складовою діяльності з протидії торгівлі людьми. Впродовж досліджуваного періоду у всіх регіонах як державними органами, так неурядовими організаціями здійснювалася потужна інформаційно-просвітницька діяльність у різноманітних форматах та для різних цільових аудиторій, у тому числі і для тих, хто вже постраждав від торгівлі людьми.
- Водночас маємо констатувати збереження певних недоліків у превентивній роботі, а саме:
 - інформаційні кампанії та акції проводяться переважно в обласних центрах та крупних населених пунктах, тоді як сільська місцевість залишається майже не охопленою;
 - рівень охоплення населення, особливо осіб, які становлять групу ризику торгівлі людьми, є недостатнім;

- потребує посилення співпраці із ЗМІ для забезпечення систематичного інформування населення про зростання ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми та експлуатації в умовах війни, шляхи убезпечення від цього, місцеві організації та установи, до яких можна звернутися, дізнавшись про факт такого злочину, або по допомогу, адже наразі певна медіа-активність спостерігається зазвичай з нагоди визначних дат у сфері протидії торгівлі людьми, в інші періоди інтерес до цієї тематики є досить помірним;
 - відсутність фінансової підтримки інформаційної діяльності із місцевих бюджетів призводить до того, що соціальна рекламна продукція практично не виготовляється, а більша частина заходів продовжує здійснюватися неурядовими та міжнародними організаціями за рахунок коштів іноземних донорів;
 - належний облік проведених заходів та поширених друкованих тематичних матеріалів, а так само оцінка ефективності інформаційної діяльності відповідальними виконавцями програм не забезпечується.
- Нові виклики, що виникли внаслідок повномасштабного військового вторгнення в Україну, вимагають посилення роботи у напрямі протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з торгівлею людьми та експлуатацією. Попри істотне посилення численних факторів, що призводять збільшення проявів торгівлі людьми та активізації злочинності в умовах війни, загальні показники роботи правоохоронних органів впали: у порівнянні з 2019 роком кількість задокументованих кримінальних правопорушень за статтею 149 ККУ знизилася більше ніж вдвічі, виявлено менше потерпілих від цього злочину та встановлено і притягнуто до відповідальності менше осіб, причетних до його скоєння.
- Слід також наголосити і на доцільності ширшого вжиття відповідних заходів запобіжного впливу, як то: здійснення контролю за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності законодавства у сфері модельного, туристичного, розважального бізнесу, посередництва у працевлаштуванні за кордоном; здійснення контролю за евакуйованими дітьми, які переміщені у складі інституційних закладів; проведення заходів, спрямованих на підвищення поінформованості роботодавців щодо неприпустимості експлуатації та порушення прав людини тощо.
- На жаль, доводиться констатувати і збереження системних недоліків у функціонуванні Національного механізму взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми. Рівень виявлення постраждалих державними суб'єктами НМВ залишається низьким, а надання багатьох видів допомоги на місцях ускладнено через обмежені спроможності ОМС у ряді територіальних громад. На жаль, НМВ у сфері протидії торгівлі людьми, розроблений ще в 2012 році, продовжує функціонувати в майже в незмінному вигляді, не враховуючи сучасних реалій, які суттєво впливають на його ефективність, а відтак потребує перегляду та внесення відповідних змін до чинних нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству соціальної політики України:

- Розробити методичні рекомендації щодо формування цільових програм протидії торгівлі людьми та/або відповідних компонентів інших програм для забезпечення комплексності, системності та упорядкування даної діяльності на регіональному та місцевому рівні, уникнення невизначеності її результатів, дублювання заходів та інших недоліків, що часто допускаються при розробці таких програм.
- Визначити та затвердити єдину систему показників, яка дозволить відслідковувати їх динаміку, робити експертний аналіз і висновки щодо досягнутого прогресу у реалізації державної політики.
- Розробити методичні рекомендації щодо порядку проведення моніторингу діяльності у сфері протидії торгівлі людьми на регіональному (районному, місцевому) рівні для вдосконалення його процедури та оцінювання ефективності реалізації програм, до яких включені заходи із протидії торгівлі людьми.
- Сприяти розробці та затвердженню міжвідомчого наказу Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби України з питань праці, Національної соціальної сервісної служби України щодо порядку взаємодії під час здійснення заходів у сфері протидії торгівлі людьми для підвищення ефективності співробітництва суб'єктів, на які покладаються відповідні повноваження.
- Запровадити інститут громадського радника голови обласної державної (військової) адміністрації з питань протидії торгівлі людьми для посилення координації та формування місцевої політики у сфері протидії торгівлі людьми, забезпечення ефективного поширення Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в Україні.
- Стимулювати органи виконавчої влади до проведення широкомасштабних інформаційних кампаній та акцій на усіх рівнях та забезпечення виготовлення та поширення тематичної інформаційної продукції в достатньому обсязі.
- Сприяти посиленню інформаційно-роз'яснювальної роботи серед групи ризику торгівлі людьми, зокрема шляхом чіткого визначення категорій осіб, які належать до неї, вироблення методичних рекомендацій щодо проведення такої роботи та впровадження системи збору даних про здійснення відповідних заходів.
- Сприяти забезпеченню проведення превентивної роботи з питань протидії торгівлі людьми в інтернатних закладах, притулках для дітей, дитячих будинках, в тому числі шляхом залучення до її проведення громадських організацій.
- Сприяти покращенню рівня виявлення осіб, постраждалих від торгівлі людьми, зокрема шляхом затвердження окремим наказом Міністерства соціальної політики України

Методичних рекомендації щодо застосування критеріїв/індикаторів для виявлення осіб, в тому числі дітей, осіб без громадянства, внутрішньо переміщених осіб, а також рекомендувати відповідальним виконавцям регіональних програм включати до них заходи із проактивного виявлення таких осіб і забезпечувати їх реалізацію на практиці.

- Вжити організаційних та законодавчих заходів для усунення виявлених недоліків у роботі НМВ, зокрема сприяти збільшенню частки ОПТЛ, які скористалися всіма видами безоплатної допомоги та спеціалізованими послугами у державних установах та організаціях шляхом посилення контролю за виконанням планів їх реабілітації та внесення змін до Постанови КМУ № 783 від 22.08.2012 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми», які передбачатимуть чітке розмежування функцій та повноважень окремих суб'єктів на регіональному та місцевому рівні та закріплення відповідних повноважень за органами місцевого самоврядування.

Міністерству освіти і науки України:

- Вжити заходів для підвищення рівня обізнаності здобувачів освітніх послуг та їх батьків з питань запобігання торгівлі людьми в умовах війни, зокрема шляхом рекомендування департаментам (управлінням) освіти і науки та навчальним закладам посилити інформаційну роботу через доступні їм вебресурси та/або шляхом створення спеціального вебпорталу, на якому в цікавій та пізнавальній формі можна розвивати навички виявлення та уникнення ризиків потрапляння у ситуації торгівлі людьми, у тому числі через вербування та експлуатацію в Інтернеті.
- Розробити та інтегрувати в освітній процес нові зрозумілі для дітей інформаційні продукти, які враховують сучасні реалії та тенденції торгівлі людьми.
- Розробити та впровадити форми статистичної звітності, які передбачають збір та узагальнення інформації щодо кількості проведених превентивних заходів, охоплених ними навчальних закладів і дітей, підлітків та учнівської молоді, а також опитувальників для визначення рівня їхньої обізнаності з питань протидії торгівлі людьми та забезпечення можливості оцінювання ефективності інформаційно-просвітницької роботи.

Департаменту міграційної поліції України та його територіальним підрозділам:

- Забезпечити належне реагування на факти торгівлі людьми та підвищити рівень виявлення і розкриття злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, зокрема шляхом проведення перевірок об'єктів, де такі злочини потенційно можуть вчинятися, збільшення своєї присутності в інтернеті та здійснення постійного моніторингу оголошень із пропозиціями працевлаштування за кордоном, роботи у сфері розваг, модельного бізнесу, в ескорт-агенціях, консумації, участі у фотосесіях, надання послуг

сексуального характеру, візової підтримки, торгівлі органами, супроводження процесів усиновлення, сурогатного материнства тощо.

- Посилити інформування населення про сучасні методи і канали вербування та шляхи потрапляння у ситуації торгівлі людьми, а також результати роботи з викриття та розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, та притягнення до відповідальності осіб, причетних до їх скоєння, зокрема шляхом активного висвітлення цих питань в засобах масової інформації та на власних вебресурсах.
- Забезпечити перенаправлення осіб, потерпілих від торгівлі людьми, до відповідальних структурних підрозділів державних (військових) адміністрацій та місцевих неурядових організацій, які працюють у даній сфері, для отримання ними комплексної допомоги.

Державним (військовим) адміністраціям та відповідальним виконавцям регіональних програм, до яких включені заходи з протидії торгівлі людьми:

- Розробити та затвердити цільові програми протидії торгівлі людьми або принаймні інтегрувати до чинних комплексних програм окремі компоненти, які враховуватимуть усі пріоритетні завдання державної політики у даній сфері.
- Залучати до процесу формування відповідних програм фахівців громадських організацій, які працюють у сфері протидії торгівлі людьми, та враховувати надані ними рекомендації щодо їх вдосконалення.
- Визначити та впровадити чіткі й конкретні кількісні та якісні показники, а також вимірювані очікувані результати, які дозволять здійснювати аналіз ефективності та якості проведеної діяльності у сфері протидії торгівлі людьми та оцінювати успішність реалізації програмних завдань.
- Налагодити належний збір та обмін інформацією з питань протидії торгівлі людьми між усіма виконавцями регіональних програм та забезпечити урахування усіх проведених ними заходів.
- Посилити координацію між обласними, районними та місцевими суб'єктами, які здійснюють заходи з протидії торгівлі людьми, зокрема шляхом проведення спільних нарад, засідань, відеоконференцій, складання планів спільних дій на сесіях стратегічного планування, а також забезпечення контролю за їх виконанням.
- Сприяти регулярному розгляду актуальних питань протидії торгівлі людьми на засіданнях координаційних рад, виробленню ними конкретних рекомендацій щодо організації заходів і вдосконаленню роботи та забезпечити контроль за їх виконанням, а також оприлюднювати протокольні рішення рад на сайтах державних (військових) адміністрацій.
- Забезпечити регулярність та систематичність підвищення рівня кваліфікації усіх фахівців, які можуть контактувати із постраждалими від торгівлі людьми, керівників та посадових осіб відповідальних структурних підрозділів органів державної влади та місцевого

самоврядування шляхом проходження ними офлайн та/або онлайн навчання, у тому числі оновленого онлайн курсу «Протидія торгівлі людьми», розробленого спільно Міністерством соціальної політики та Представництвом МОМ в Україні.

- Розширити охоплення населення інформаційними кампаніями, акціями та іншими інформаційно-просвітницькими заходами, зокрема шляхом організації їх проведення в більшій кількості населених пунктів області з особливим акцентом на сільські територіальні громади.
- Організувати на постійній основі інформаційно-роз'яснювальну роботу серед осіб, які становлять групу ризику торгівлі людьми, у тому числі серед сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, вимушених переселенців, мігрантів та представників національних меншин.
- Забезпечити систематичне інформування населення з питань протидії торгівлі людьми шляхом розміщення інформації відповідного спрямування у засобах масової інформації, а також на офіційних сайтах і сторінках у соціальних мережах обласних і районних державних (військових) адміністрацій, їх структурних підрозділів та інших суб'єктів, які є виконавцями регіональних програм
- Створити/оновити окремі рубрики «Протидія торгівлі людьми» та забезпечити їх наповнення корисною структурованою інформацією, а також швидкий пошук для користувачів на сайтах обласних і районних державних (військових) адміністрацій та відповідальних підрозділів.
- Забезпечити виготовлення та поширення у достатньому обсязі інформаційно-просвітницьких матеріалів з питань протидії торгівлі людьми, особливо серед осіб, які становлять групу ризику.
- Активізувати роботу з проактивного виявлення постраждалих від торгівлі людьми, зокрема серед ВПО у місцях їх компактного перебування (у гуманітарних хабах, гуртожитках, шелтерах та інших місцях прихистку).
- Сприяти забезпеченню комплексної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, зокрема шляхом стовідсоткового урахування їхніх потреб при складанні планів реабілітації та контролю за їх виконанням, у разі неможливості їх задоволення у державних установах—суб'єктах НМВ — перенаправляти до неурядових організацій, які працюють у сфері протидії торгівлі людьми.